

Visioner för Hagaparken i Stockholm

Att dra upp ridån för en bortglömd teater

Fredrik Kronberg

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala

Uppsala 2026

Visioner för Hagaparken i Stockholm – att dra upp ridån för en bortglömd teater

Visions for the Haga park in Stockholm – to raise the curtain on a forgotten theatre

Fredrik Kronberg

Handledare: Viveka Hoff, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Anders Mårsén, SLU, institutionen för stad och land
Bitr. examinator: Åsa Ahrland, SLU, institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kurskod: EX0860
Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2026
Omslagsbild: Illustration av Fredrik Kronberg
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Originalformat: Kappa: A4
Planscher: A1
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>
Nyckelord: Besöksstryck, urbanisering, trädgårdsvård, restaurering, fri förnyelse, Hagaparken, baubotanik, flytande holmar

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Förord

Fjäriln vingad syns på Haga. Så lyder den visa som Carl Michael Bellman så vackert komponerade år 1791. Jag minns att jag nynnade på den ofta under min barndom, utan att riktigt reflektera över vad det var för magisk plats som Bellman egentligen skildrade. Nu, många år senare, såg jag chansen att få reflektera desto mer. Jag är så glad att jag tog den.

Jag vill rikta ett varmt tack till parkförvaltningen i Haga, som gett mig den privilegierade möjligheten att arbeta i parken de senaste tre somrarna. Utan er hade detta arbete inte ens blivit påtänkt. Jag vill även tacka Bengt Isling, som snällt delade med sig av de restaureringsarbeten som stundar i parken framöver. Tack till Studio Landskap på Sweco i Uppsala som låtit mig sitta och arbeta på ert kontor, och till Susanne Josefsson som där stöttat och varit ett värdefullt bollplank under arbetets gång. Tack även till Anders Mårsén och Åsa Ahrlund för givande kommentarer i arbetets slutskede. Sist men inte minst ett varmt tack till min handledare Viveka Hoff för ditt stora engagemang och för att du väglett mig i Hagaparkens och kulturmiljövårdens spännande värld.

Sammanfattning

Urbanisering innebär att en stad ständigt förändras. Ett av de stadsbyggnadselement som hotas av exploatering och en ökande befolkning är stadsnära historiska parker. Besöksstryck är en alltmer aktuell fråga, och flera parkförvaltningar i Europa har vidtagit åtgärder för att minimera risken att skada kulturhistoriska värden – som respons till bland annat UNESCO och ICOMOS-chartern för historiska urbana parker. I Sverige är Kungliga Nationalstadsparken i Stockholm en av de miljöer som fått sina höga natur- och kulturhistoriska värden förvanskade. Trots att den sammanhängande miljön, som inbegriper Haga, Ulriksdal och Djurgården, är skyddad sedan 1995, hotas parken alltjämt av ingrepp som hör urbanisering till. Dessa frågor har nu ställts på sin spets i Hagaparken, då en ny stadsdel, Hagastaden, uppförs i parkens direkta närhet. Hagaparken är ett statligt byggnadsminne som skapades på 1700-talet, som präglas av upplysningstidens poeter, av Gustav III:s storartade visioner och av Fredrik Magnus Pipers skolning inom den engelska trädgårdskonsten. Sedan parken realiserades har parken varit föremål för flera omvälvande och irreversibla förändringar, såsom sänkningen av Brunnsviken och breddningen av Uppsalavägen. Hagastaden är den senaste i raden av karaktärsstörande ingrepp.

Arbetet undersöker hur åtgärder för att hantera det tilltagande besöksstrycket i Hagaparken kan vidtas, som samtidigt stärker 1700-talsparkens kulturhistoriska upplevelsevärden. Fri förnyelse föreslås som restaureringsmetod, sedan en regelrätt rekonstruktion dels inte längre är möjlig, dels inte tar hänsyn till parkens nuvarande förutsättningar och upplevelsevärden som en Fri förnyelse har möjlighet att göra. Resultatet presenteras i form av ett visionsförslag på 5 A1-planscher, där två områden – Slottsgrunden och Tingshusläppen – identifieras som lämpliga för restaurering. Det vägledande konceptet syftar till att levandegöra dessa platser utifrån utgångspunkten att Haga är en scen för en teater som till viss del fallit i glömska. Konceptet är en referens till Gustav III:s stora teaterintresse, där Gustav agerade dramatiker och Piper landskapsscenograf. Förslaget implementerar två moderna tekniker – Baubotaniik och Flytande holmar – som låter parkens historiska scenerier framträda på ett hållbart och uthålligt sätt. Förslaget innebär vidare att besökare sprids över anläggningen, samtidigt som fler upplevelser av rofylldhet, förväntan och storslagenhet, som präglade 1700-talets park, främjas. Projektets syfte är att bidra till den övergripande diskussionen om hur urbana historiska parker kan bevaras när komplexa förändringar i staden äger rum.

Nyckelord: Besöksstryck, urbanisering, trädgårdsvård, restaurering, fri förnyelse, Hagaparken, baubotaniik, flytande holmar

Abstract

Urbanization implies a city is under constant change. One of the areas that are threatened by exploitation and an increasing population are urban historic parks. Solving issues related to visitor pressure are becoming increasingly relevant, and several park administrations in Europe have taken measures for minimizing the risk of damaging cultural-historical values – as a response to among others UNESCO and the ICOMOS charter for urban historic parks. In Sweden, the Royal national park in Stockholm is one of the environments whose natural and cultural-historical values have been degraded. Despite the fact that the area, consisting of Haga, Ulriksdal and Djurgården, is protected since 1995, the park is still threatened by interventions related to urbanization. These questions have been brought to a critical point in the Haga park, since a new city district, the Haga city, is being constructed in its immediate surroundings. The Haga park is a state-owned listed national monument with origins dating back to the 18th century, which were shaped by the Enlightenment poets, by king Gustav III's great visions and by Fredrik Magnus Piper's education within the English landscape garden style. Ever since the park was brought to life, it has also been subject to irreversible changes, such as by the lowering of lake Brunnsviken and the Uppsala road expansion. The Haga city is thus only the latest in a series of character-altering interventions.

The thesis investigates how to take measures which solves issues related to the increased visitor pressure, which at the same time strengthens the experience of the cultural-historical values of the 18th century. Free renewal is proposed as the conservation method, partly since reconstruction to a large degree is no longer possible, partly because reconstruction does not take into account the current conditions and experience the way Free renewal can do. The result is presented as a vision proposal on five A1 posters, where two areas – the Haga Palace Ruins and the Tinghus plain – are identified as being suitable for conservation. The guiding concept aims at bringing these places to life, based on the premise that Haga is a scene for a theatre, which to some degree has been forgotten. The concept is a reference to Gustav III's interest in theatre, where in Haga Gustav was the playwright and Piper was the scenographer. The proposal implements two modern techniques – Baubotanik and floating islands – which let the historical scenes appear in a sustainable and resource-efficient manner. The proposal is also aimed at spreading the visitors across the park, while at the same time enriching the experience of calmness, of expectation and magnificence – all of which were parts of the 18th century park. The project aims to be a contribution to the overall discussion on how urban historic parks can be preserved when complex changes in the city take place.

Keywords: Visitor pressure, urbanization, park conservation, free renewal, Haga park, baubotanik, floating islands

Innehållsförteckning

AI-upplysning	7
1. Introduktion	8
1.1 Urbaniseringsproblematik i europeiska historiska parker	8
1.1.1 Utmaningar i Sverige – Kungliga Nationalstadsparken	9
1.2 Hagaparken.....	9
1.2.1 Min relation till parken.....	10
1.3 Syfte	11
1.3.1 Frågeställning	12
1.3.2 Avgränsningar.....	12
2. Metod och arbetsprocess	13
2.1 Platsbesök och skissande.....	13
2.2 Dokument- och litteraturstudier samt intervjuer	17
3. Historisk översikt	19
3.1 Tillkomstprocess	19
3.2 Senare tillägg till den gestaltade parken.....	23
3.3 Urbanisering.....	23
3.3.1 Hagaparken idag	23
3.3.2 Hagaparken i framtiden	26
4. Teoretisk utgångspunkt – att bedriva parkvård	28
4.1 Trädgårdsvårdens förhållningssätt.....	28
4.2 Former för fri förnyelse.....	30
4.2.1 Baubotanik	30
4.2.2 Flytande holmar	32
5. Resultat	34
6. Diskussion	35
6.1 Att hantera parkens ökade besöksstryck.....	35
6.2 Att förstärka 1700-talets park och upplevelserikedom.....	35
6.3 Framtida studier	36
6.4 Hållbarhet och etik	36
Referenser	38
Figurförteckning	44

AI-upplysning

I detta arbete har AI använts i begränsad omfattning, och då främst inledningsvis i syfte att på ett smidigt sätt få en överblick av de övergripande frågor som arbetet undersöker. AI-verktyget ChatGPT [<https://chatgpt.com/>] har använts ungefär som en sökmotor, vars överskådliga resultat sedan har lett mig vidare till mer specifika och pålitligare källor som varit av större värde. ChatGPT har även använts för att översätta och ibland underlätta tolkningen av källor som skrivits på tyskt eller engelskt fackspråk. Promptar har formulerats enligt följande: 1) ”Finns exempel på hur historiska parker hanterar ett ökat besöksstryck? Källor tack.” 2) ”Nämna några landskapsarkitekturprojekt som använt flytande holmar för rekreativa ändamål. Källor tack”. 3) ”Översätt följande text från tyska till svenska”. 4) ”I Florensdokumentet står att ingen tid ska ges företräde framför en annan epok. Om vi tar en barockpark som förföll på 1800-talet, innebär det då att man inte ska återställa parken?”

All AI-användning för att inhämta information och inspiration så som beskrivits ovan har följts av en mer gedigen, riktad efterforskning via mer pålitliga källor. AI har *inte* använts för att generera eller redigera vare sig text eller bilder i arbetet, ej heller för att generera idéer till arbetets resultat.

1. Introduktion

Urbanisering är ett globalt fenomen som präglat det samhälle vi känner idag under flera århundraden. Över hälften av jordens befolkning bor i städer, och inget pekar på att trenden är på väg att mattas av (Förenta nationerna 2023). För att möta det ökade behovet av såväl arbetstillfällen som bostäder, är en stad närmast per definition under ständig förändring. De goda intentionerna till trots är stadsplanering inte en okomplicerad process, utan ett *wicked problem* där inget problem har en självklar lösning (Rittel och Webber 1973). När mark tas i anspråk, handlar exploatering inte bara om att hantera bostadsbrist eller efterfrågan på kontorslokaler, utan om grönområden som går förlorade, ekologiska samband som störs och platsers identitet som förändras (Boverket 2007). De globala hållbarhetsmålen (Förenta nationerna u.å), som eftersträvar ett hållbart samhälle där både sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter tas om hand, är således ingen lättvindig uppgift att ta sig an.

1.1 Urbaniseringsproblematik i europeiska historiska parker

Ett av de områden som påtagligt hotas av urbanisering är urbana historiska parkmiljöer. Svårigheterna som det innebär att förena en ökad användning med bevarandet av en historisk plats är ett dilemma som kulturmiljöer globalt har stått inför länge (Albrecht 2017). Besökare är i grund och botten inte något att beklaga sig över – tvärtom är relationen mellan parkbesökare och park i högsta grad symbiotiskt. En historisk park som används är ett starkt argument för att parken ska bevaras (ibid), samtidigt som vistelser i gröna miljöer gynnar folkhälsan och därmed samhället i stort (Boverket 2022). Men om besökstrycket ökar på bekostnad av parkens historiska karaktär, finns anledning att vidta åtgärder.

UNESCO, FN:s organ för utbildning, vetenskap och kultur, har av denna anledning utarbetat en manual för de kulturarv som klassas som världsarv. Här rekommenderas exempelvis att sprida besökare över hela anläggningen, att uppmuntra besökare att uppehålla sig längre på mindre känsliga platser, att införa avgifter eller att inte tillåta fler besökare än parkens uppskattade "bärförmåga" (UNESCO u.å). Blenheim landskapspark och Kew Gardens i England är två av de världsarv som planerar eller redan har implementerat dessa råd (Kew Royal Botanic Gardens u.å) (Blenheim Palace 2017).

Problematiken som är förenad med urbaniseringens effekter i historiska parker angår givetvis inte enbart världsarv. I Englischer Garten i München, som sedan 50 år tillbaka genomskärs av en högt trafikerad bilväg, planeras idag en överdäckning som skulle återskapa en miljö som liknar 1700-talets barriärfria landskapspark. Syftet är inte enbart att reducera störande vägbuller, utan här låter

parkens historia inspirera en lösning på nutida förhållanden, som ökar andelen parkmark och som ger rikare upplevelser åt en växande befolkning (Mein Englischer Garten, u.å).

1.1.1 Utmaningar i Sverige – Kungliga Nationalstadsparken

Ett av de grönområden i Sverige där urbaniseringens problematik ofta har aktualiserats är Kungliga Nationalstadsparken i Stockholm, ett sammanhängande område av gröna miljöer som sträcker sig från Södra Djurgården i söder till Ulriksdal i norr. Som världens första och hittills enda nationalstadspark, instiftad 1995 (De Kungliga Slotten u.å), är hela området skyddat från ingrepp som gör intrång på de höga natur- och kulturvärden som är förenade med det. Snarare än att enbart undvika skada är målet att aktivt förhöja dess värden (Regeringens proposition 1994/95:3). Vad som innebär ett skadligt intrång har dock blivit föremål för tolkning, vilket bland annat har resulterat i uppförandet av ett campus i Albano. Helt fredad är parken alltså inte, och när urbaniseringen kryper närmare har visuella ingrepp utifrån och besöksstryck kommit att prägla debatten alltmer (Kommittén för Gustavianska parken 2014) (Länsstyrelsen 2025). Dessa frågor har nu ställts på sin spets i Hagaparken där närvaron av den nya, tätbefolkade stadsdelen Hagastaden blivit kännbar (Sveriges television 2021). År 2030 väntas 13 000 invånare och 50 000 arbetsplatser bli nya grannar till parken (Konstföreningen inom Region Stockholm u.å).

1.2 Hagaparken

Som en del av Kungliga Nationalstadsparken har Hagaparken ett kulturhistoriskt värde som närmast saknar motstycke. Den är Sveriges första, mest påkostade samt bäst bevarade engelska parkanläggning i Skandinavien (Statens fastighetsverk 2016a), som under mer än 200 år försett stockholmare och mer långväga besökare med en rikedom av upplevelser. Ingen annan plats i Sverige förknippas heller så mycket med kung Gustav III som just Haga (Nordin 2009). Den romantiserade idealbilden av naturen och tankar om ett förnuftigt, fritt och jämlikt samhälle har satt stor prägel på parkens formspråk – inspirerad av upplysningstidens poeter (Andersson 2019). Arkitekten Fredrik Magnus Piper anlätades för att rita parken, som planerades att utsmyckas med slingrande promenadvägar, exotiska lusthus, ruiner, utsiktstorn och överraskande utblickar. För byggnadsarkitekturen anlätades flera andra arkitekter, där fransmannen Louis Jean Desprez kom att bli den mest inflytelserika. Den kungliga park som sedan kom till under slutet av 1700-talet motiverar att Hagaparken sedan 1935 är skyddad som statligt byggnadsminne (Riksantikvarieämbetet 2026), vilket är den högsta skyddsklassen enligt kulturmiljölagen.

Dagens ambitioner för Hagaparken sammanfattas i en Vård- och utvecklingsplan (Länsstyrelsen 2012), där betoning ligger på att de

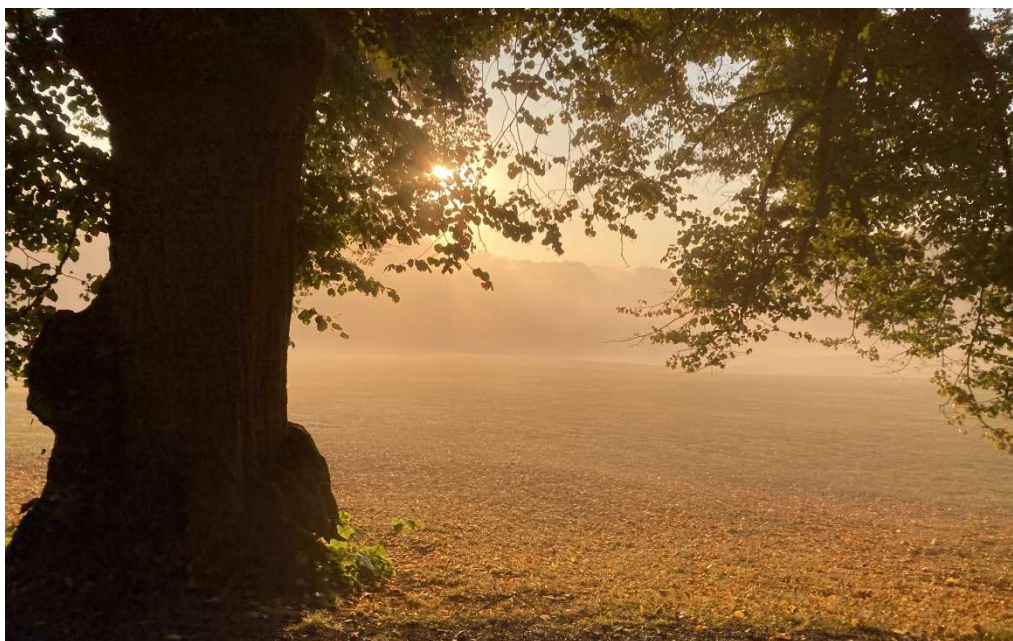
kulturhistoriska värdena ska lyftas fram och att den gustavianska epokens tidskikt ska prioriteras och levandegöras. I övrigt betonas att Hagaparken utifrån sina kulturhistoriska värden ska vara ett internationellt uppmärksammat besöksmål. Här uppfattar jag motstridiga intressen. I vårdprogrammet för Haga anses alltför höga besökarsiffror försvaga den historiska prägel, med ökad risk för slitage, skadegörelse, klotter och nedskräpning (Statens fastighetsverk 2016a). Att levandegöra det gustavianska parklandskapet är därmed ett *wicked problem* som innebär stora utmaningar, särskilt eftersom parken genom århundradena redan varit föremål för flera omvälvande, ibland irreversibla förändringar.

1.2.1 Min relation till parken

Min bild av Hagaparken är färgad av de erfarenheter som jag samlat på mig under de somrar som jag har arbetat i parken genom Ståthållarämbetet på Kungliga Hovstaterna, som ansvarar för skötseln. Jag har på nära håll dels fått se vilka arbetsinsatser som krävs för att upprätthålla parkens historiska karaktär, men jag har även erhållit en god bild av hur och när parken används, av vilka och till vilket pris. Jag har insett att det hårda besökstrycket är en betydligt mer komplex fråga än att det sliter på gräsmattor. En inte oansenlig andel arbetstimmar läggs exempelvis på att städa efter skräp. Gunnar Björkman, parkchef på Kungliga Djurgårdsförvaltningen som en tid förvaltade Hagaparken, kunde år 2010 konstatera att skräpplockning i parken årligen uppgick till 700 000 kr (Hagabladet 2010). Ett ökat besökstryck lär inte förmildra dessa omständigheter, utan riskerar att förflytta fokus än mer från skötselinsatser som upprätthåller och återskapar kulturhistoriska värden.

Figur 1: Parkbesökare flockas på den stora Pelousen under ett arrangerat nationaldagsfirande. Parken utstrålar liv och rörelse. (Eget fotografi, 2023)

Figur 2: Solljuset bryter igenom det sirliga lövverket på en av Pelousens äldsta lindar, medan dimman höjer sig från gräsmattan en tidig morgon i september. En rofylld känsla lägger sig över parken. (Eget fotografi, 2024)

Den kanske viktigaste insikten var dock att användningen färgade min upplevelse av parken. Om jag på morgonen kunde förundras över Hagaparkens rogivande atmosfär, övergick denna känsla ofta till en mer livlig sådan, i takt med att förbipasserande cyklister, joggare och idrottande skolbarn tilltog. Mitt intryck bekräftar farhågan i ICOMOS-chartern för bevarandet av urbana historiska parker (ICOMOS 2017), som betonar att överanvändning kan skada upplevelsen och karaktären av en historisk park.

1.3 Syfte

Många av våra historiska parkers själva syfte, och den engelska landskapsparkens i synnerhet, var att beröra människan på ett djupt själsligt plan (Andersson 2019). Det är inte förvånande att landskapsparkens ursprung kan härledas till 1700-talets filosofer och poeter (ibid). Idag undergrävs dock denna gestaltungsfilosofi alltmer till följd av förändringar som grundar sig i en långtgående urbanisering. Syftet med detta arbete är att lyfta en diskussion kring hur urbana historiska parker skulle kunna hantera ett stegrande besöksstryck, som samtidigt säkerställer bevarandet av parkernas ursprungliga upplevelsevärden samt de kulturhistoriska värden de anses ha idag. Ambitionen är att landskapsarkitektur ska kunna vara medlet för denna diskussion, där restaureringsåtgärder presenteras som tolkar det historiska ursprunget utifrån dagens förutsättningar. Det är min uppfattning att Hagaparken lämpar sig bra som spelplats för detta samtal. Målet är även att

visionsförslaget ska vara förenligt med kulturmiljölagen samt ICOMOS-chartern för urbana historiska parker.

1.3.1 Frågeställning

Med utgångspunkt i syftet ämnar arbetet ta sig an följande forskningsfråga:

Hur kan Hagaparken möta det ökade besöksstrycket genom restaureringsåtgärder som förstärker det sena 1700-talets landskapspark och upplevelserikedom?

1.3.2 Avgränsningar

Visionsförslaget som tas fram i detta arbete grundas i frågor som berör bevarande av Hagaparkens historiska karaktär i relation till ett ökat besöksstryck. Arbetet utgår därför från ett mer socialt orienterat perspektiv, än till exempel Hagaparkens restaureringsplan som uttryckligen avgränsas till att lyfta fram parkens kulturhistoriska värden (Statens fastighetsverk 2016b). I relation till de tre kärnvärden som formulerats i Hagaparkens vårdprogram (Statens fastighetsverk 2016a) är det främst de kulturhistoriska och rekreativa kärnvärdena som undersöks, eftersom jag anser att det är dessa som står under störst konflikt. Parkens ekologiska kärnvärden är självfallet också viktiga att beakta, men det finns inte utrymme att behandla dessa i samma utsträckning. Ambitionen är dock att inte försämra utgångsläget.

Besöksstryck är en komplex fråga. Problemet reduceras ofta till fysiskt slitaget. Jag väljer dock att i detta arbete huvudsakligen hantera det immateriella slitaget, som sker om parkens nutida och historiska upplevelsevärden tar skada till följd av urbanisering. Den gällande restaureringsplanen för Hagaparken (2016b) presenterar dessutom redan tillfredsställande lösningar på det fysiska slitaget.

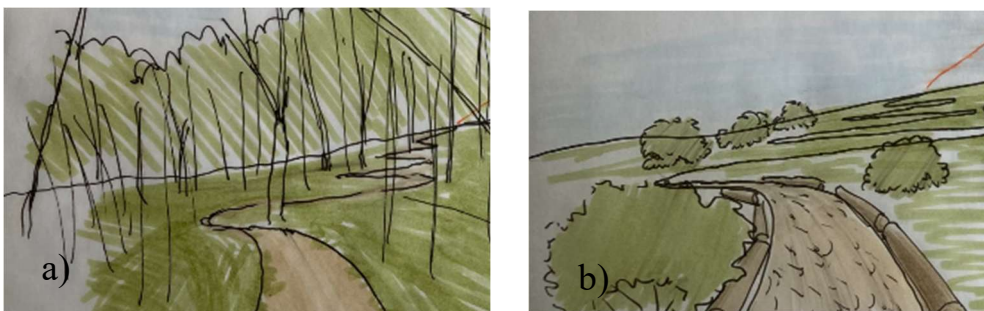
Geografiskt avgränsar sig arbetet till Hagaparkens offentliga parkmiljö. Häri ingår både naturmark, öppna gräsytor och vattenlandskap, men inte privata eller uthyrda områden. Jag väljer därmed att betrakta kronprinsessfamiljens närvaro och staketet som omger skyddsobjektet Haga slott som en permanent förutsättning, även om ämnet otvivelaktigt är relevant och kan diskuteras ur olika synvinklar. En diskussion som gör rättvisa åt dessa ryms emellertid inte i detta arbete. Detsamma gäller Fjärilshuset och Orangeriet norr om Koppartälten, Gamla Haga, Kungliga begravningsplatsen, båtklubben, tennisbanorna och de privata villor som uppförts på holmarna i söder.

2. Metod och arbetsprocess

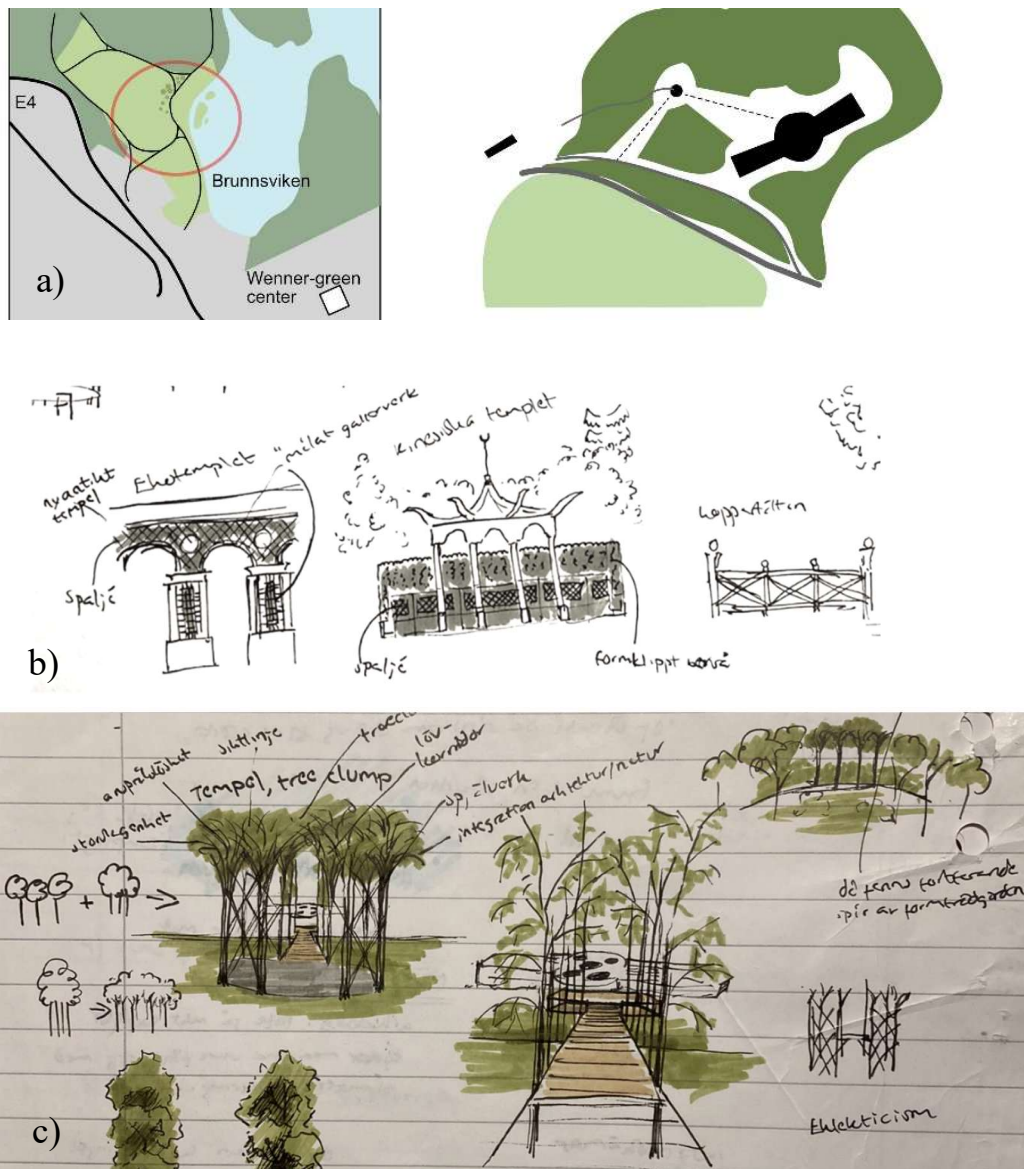
Det gestaltande arbetet har genomförts enligt ett icke-linjärt tillvägagångssätt som kan beskrivas som en analys genom syntes (Krupinska 2016). Detta arbetsätt skiljer sig från många traditionella vetenskaper då analysen integreras i idéskapandet. Pennan och papperet är redskap både för att pröva en gestaltningsidé, och för att informera om eller omformulera det problem som arbetet syftar till att ge ett svar på. Thomas Oles hävdar att ett designförslag inte främst handlar om att ge svar, utan om att ställa nya och bättre frågor (Oles 2015). Så har jag också valt att se min designprocess.

2.1 Platsbesök och skissande

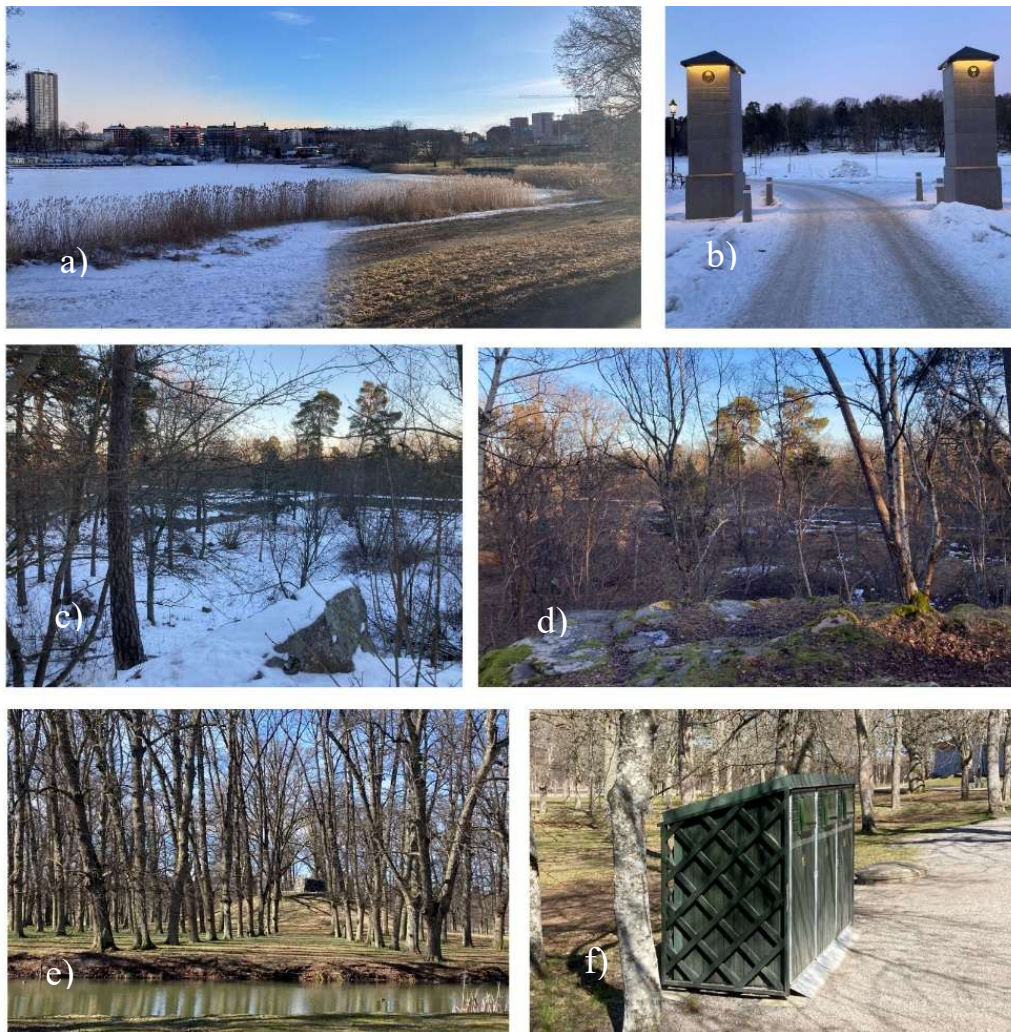
Betydelsen av platsbesök är vedertagen inom professionen. För att få en föreställning om hur olika idéer skulle kunna te sig i verkligheten, har platsbesök därför varit en viktig del av arbetet. De genomfördes när nya idéer behövde prövas eller för att uppleva parken under olika årstider. Platsbesöken, 4 till antalet, förlades till vardagar och främst helger, i syfte att få en god bild av parkbesökarens rörelsemönster. Samtliga dokumenterades med skisser och foton. Även Drottningholms engelska park har besökts, eftersom Piper och Gustav III verkade även där.

Figur 3: Skisser ovanpå foton kunde på ett mer handgripligt sätt än planritningar synliggöra platsens befintliga karaktär, styrkor och svagheter. De fungerade även för att visualisera nya lösningar enligt restaureringsmetoden fri förnyelse (se kapitel 4.1). Här ett exempel från Hagakullen som visar hur arbetet har präglats av analys genom syntes, 3a) befintlig situation, 3b) en ny fråga har ställts till platsen (Egna illustrationer)

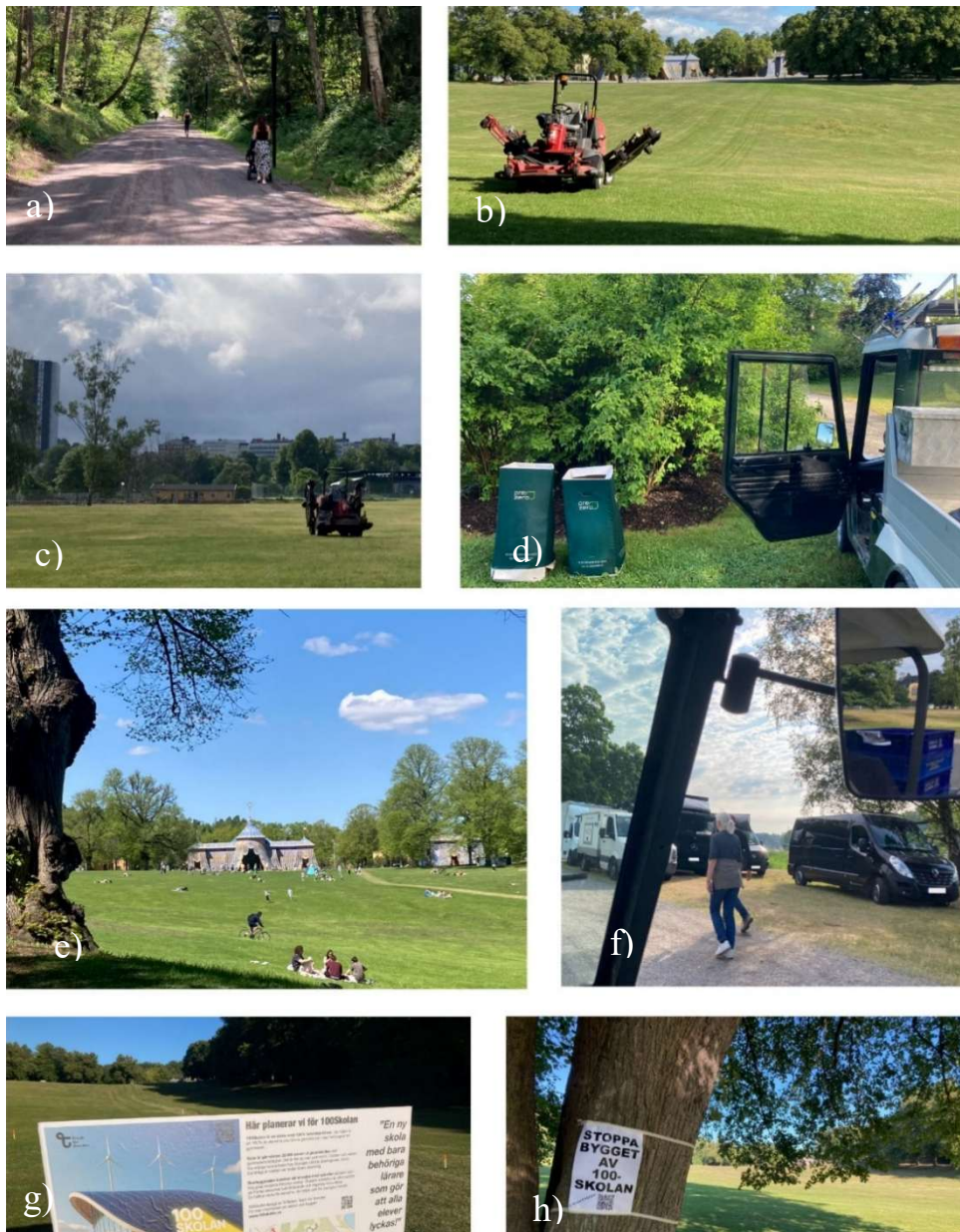

Figur 4: Skissmetoden beaktar såväl platsens nuvarande kvaliteter som den ursprungliga parken. Idéskissandet utgår från Pipers dokumenterade principer, samt skönjbara preferenser hos Gustav III (se planscher under rubriken 1700-talets scenografiska inkonsekvenser). Skissandets fria karaktär formas av den trädgårdsvårdsmetod som valts: fri förnyelse (se kapitel 4.1). Detta har möjliggjort för en fri tolkning av historiska element och experimenterande med tekniker såsom Baubotanic och flytande holmar (se figur 4c ovan, kapitel 4.2 samt rubriken "modern rekvisita" i planscherna). 4a) nuvarande förutsättningar beaktas utifrån historiska visioner. 4b) 1700-talets arkitektur undersöks, där spaljevverk tycks vanligt förekommande. 4c) Implementering av Baubotanic vid Slottsgrunden prövas (Egna illustrationer)

Figur 5: Bildserie från platsbesök. 5a) och 5b) är från Tingshusslätten. 5a) är ett montage från besök under vinter och tidig vår. 5b) är parkens helt nya entré, uppförd 2025. Entrén syftar till hantera besöksstryck genom att tydliggöra parkens entré, hålla bilparkering utanför samt främja ett respektfullt beteende i parken (Isling 2026). 5c) och 5d) är från höjden nordväst om Slottsgrunden. Grunden anas bakom en tät vegetationsridå, vilken lär förstärkas när lövverket tätnar. 5e) och 5f) är från ett platsbesök i Drottningholms engelska park. 5e) är monumentholmens regelbundna trädrader, ett uttryck för Gustav III:s preferenser. 5f) är ett nödvändigt inslag – ett sopkärl som ändå anpassats på ett tilltalande sätt till den kulturhistoriska miljön. Notera spaljéverket som omger kärlet. (Egna montage och fotografier)

Frånsett de platsbesök som genomförts inom arbetets tidsram, har jag även vägt in de ca 200 dagar som jag vistats i Hagaparken som trädgårdsarbetare. Dessa ”platsbesök” har givetvis genomförts med andra mål och syften, men de har ändå gett mig en helhetsbild av parken som ingen systematisk analysmetod kan ersätta. De har dessutom avslöjat problem som mina vinterförlagda besök inte kunnat göra, som till exempel vilka områden som används mest och av vilka - under den mest intensiva perioden på året.

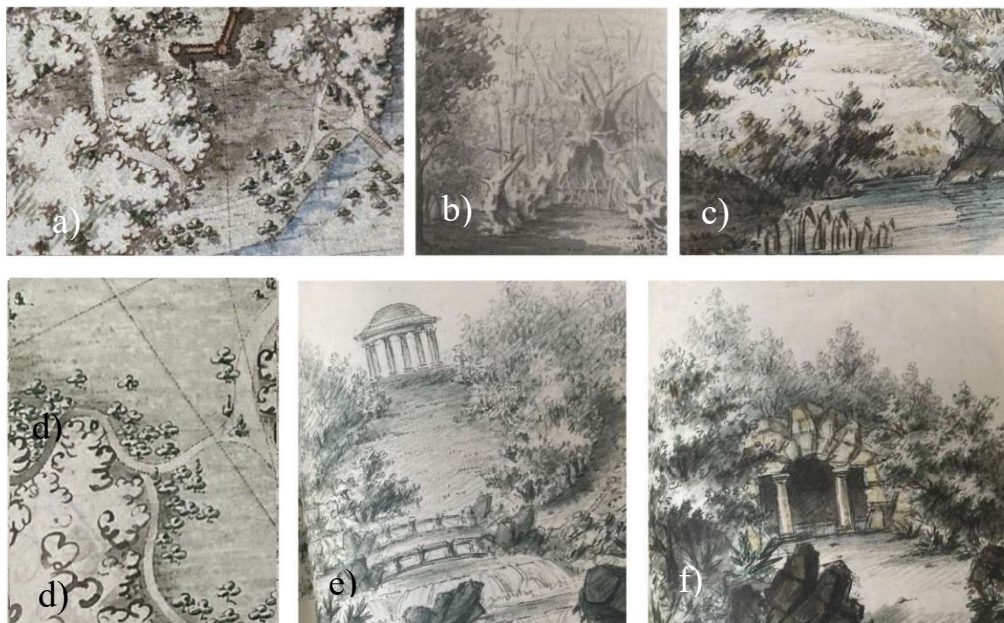
Figur 6: Att arbeta i Haga innebär att ständigt förhålla sig till besökare.

6a) att klippa högväxande gräs längs med parkvägarna undviks helst vid alltför hög besöks trafik, av praktiska skäl och av hänsyn till besökarnas upplevelse av parken.

6b) och 6c), gräsklippning av Pelousen och Tingshuslätten hinns gärna med så tidigt som möjligt, innan besökarna strömmar till (som i figur 6e). Störande buller från gräsklippning är dock ibland oundviklig. 6d) Sopbehållare har lämnats kvar efter en tillställning vid Ekotemplet. 6f) Bilar har parkerat vid strandpromenaden utmed Tingshuslätten – ett evenemang tycks stunda. 6g) och 6h). Någon har satt upp skyltar i hela parken, som falskt utmålar Pelousen som framtida plats för en skolbyggnad. Jag tog ned skyltarna samma dag, men nyheten hade redan nått besökarna (Mitt i, 2025). (Egna fotografier)

2.2 Dokument- och litteraturstudier samt intervjuer

Parallellt med att idéer testats har en litteraturoversikt och dokumentstudie genomförts, så att en god bild av Hagaparkens historia kunnat erhållas. Sådana studier förordas av Maria Flinck som specialiserat sig på trädgårdshistoria (Flinck 2022). Källstudien har inkluderat böcker, kartor, planer och avbildningar, där särskilt viktiga exempel har varit Magnus Olaussons avhandling ”Den Engelska parken i Sverige under Gustaviansk tid” samt gällande Vårdprogram och Restaureringsplan för Hagaparken. Jag har även intervjuat Hagaparkens slottsarkitekt Bengt Isling för att få en tydligare bild av de utmaningar som parken står inför. Denna utfördes på ett semi-strukturerat sätt den 2 april 2026 inom ramen för gällande lagstiftning för samtycke om personuppgiftsbehandling (GDPR).

Figur 7: Illustrationerna i projektet hämtar inspiration från Pipers skickliga akvareller och teckningar. Figur 7 a) Drottningholms engelska park. Notera hur Piper tecknar skog och fristående träd på olika sätt. 7b) Eremitaget i Stourhead, med uppåtvända trädrötter som sammanflätats. 7c) illustrerar hur Piper tecknade bl.a. vatten, gräs och vass. 7d) Hagaparken. 7e) och 7f) illustrerar hur vegetationen ramar in vägar och arkitektur. Ingen av illustrationerna i boken är befolkade med människor, vilket jag anser förstärker upplevelsen av det vackra, sublima och pittoreska. Samtliga illustrationer är tecknade med lätt hand, och med en begränsad färgpalett som uppmärksammar mottagaren om reliefer, texturer m.m. Förslagets ambition är att göra detsamma, för att förankra förslaget i parkens historia. (Bilder fotograferade ur facsimilutgåvan av Beskrifning öfwer Idéen och General-Plan till en Ängelsk lustpark, författad under åren 1811 och 1812. Public domain. Bilderna har beskurits)

Figur 8: Även mannen som från 1780-talets andra hälft kom att bli Gustav III:s närmaste arkitekt för Hagaprojektet, Louis Jean Desprez, inspirerar arbetets illustrationer. Desprez tycks vara konsekvent i sitt sätt att rita lövträd respektive barrträd. Samtliga är visionsbilder över Haga. 8a) Koppartälten. 8b) Kinesiska pagoden. 8c) Amortemplet (rivet). 8d) Observatoriet på Grottberget (realiserades aldrig). (Louis Jean Desprez. Nationalmuseum. Public Domain. Bilderna har beskurits)

3. Historisk översikt

För att avvägningar som görs i detta arbete ska förstås i ett historiskt perspektiv utifrån historiska källor och forskning, redogörs nedan för de idéer som präglade parkens tillkomst, senare tillägg och större förändringar som ägt rum när staden urbaniserats.

3.1 Tillkomstprocess

Södra och norra delen av det område som idag utgör Hagaparken benämndes en bit in på 1600- och 1700-talet för Haga gård (södra) respektive Brahelund (norra) (Statens fastighetsverk 2016a). Gårdarna präglades av hagar och slätterängar i sänkorna och betad skogsmark på de bergiga höjderna. Kulturlandskapets utbredning kring Brunnsviken var påtaglig, och Stockholm uppskattas vid sekelskiftet 1600/1700 endast ha haft ca 40 000 invånare (Stockholms stad 2005). När Gustav III köpte Haga gård 1771 var Haga en reträttplats, där hans förpliktelser som regent på det Kungliga Slottet i Stockholm och Drottningholm fick en välbehövlig vila. I jämförelse med det Kungliga Slottet var den dåvarande huvudbyggnaden i Haga att betrakta som ett eremitage, och de byggnadsverk som tillkom var inledningsvis av enkla slag, såsom en mindre paviljong som utformades som ett spaljéverk (Olausson 2001). Även om Gustav uppskattade eremitaget som en lantlig tillflyktsplats, var anspråkslösheten i högsta grad ett sätt att vinna politiska poäng inför statskuppen 1772 (Laine 2011).

Snart efter köpet av egendomen Haga planerades de första delarna av parken, som Gustav III ville anlägga i den engelska stilen som hade spridits över Europa under denna tid. Särskilt stort avtryck gjorde de franska exemplen (*jardin anglo-chinois*) som i motsats till de i England inte helt övergivit den formalitet som präglat den franska barocken (Olausson 2001). Holmarna i söder blev föremål för de första anläggningsarbetena, där strandlinjen kom att kantas av alléplanteringar. Det var dock inte förrän kungen anlät arkitekten Fredrik Magnus Piper, som år 1780 kommit hem efter en studieresa i England, Italien och Frankrike, som planerna antog de former som till stor del präglar parken än idag. Inom loppet av 12 år genomgick landskapet en förändring som Piper beskriver med följande ord:

en oupphörlig sprängning, fyllning och plantering, ett arbete som då det är rätt gordt, bör så likna den vackra Naturen, att den bästa kännare ej en gång finner spåren till den därstädes nedlagde konsten och depensen. (Olausson 2001:487)

Den formträdgård och de alléplanteringar som präglade egendomen inledningsvis utbyttes mot öppna gräsmarker kantade av naturliga trädgrupper och buskar,

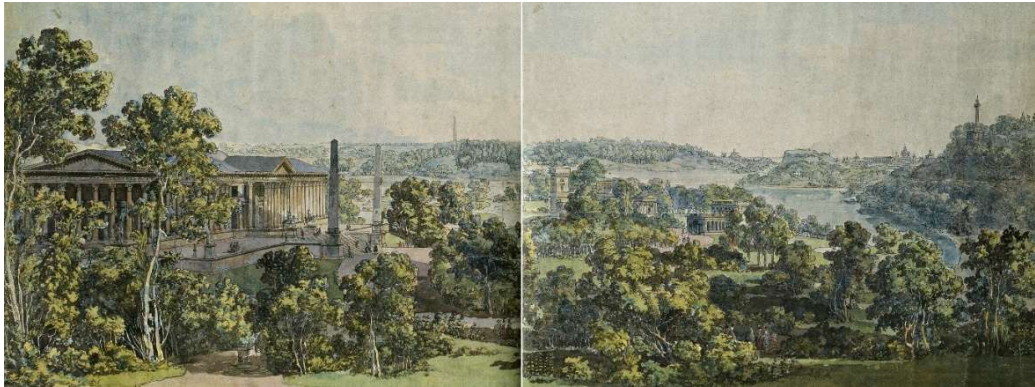
medan huvudbyggnaden förlorade sin dominanta placering och flyttades till en höglänt kulle (idag Gamla Haga). Piper, som till skillnad från Gustav lät sig influeras mer av engelska parker i England, fick inledningsvis relativt fria tyglar för parkens utformning. Mot slutet av 1780-talet avtog dock hans inflytande, sedan det blivit uppenbart att Pipers utformning inte överensstämde med Gustavs visioner (Olausson 2001).

Den största scenförändringen i Gustavs visioner för Haga kan till stor del tillskrivas hans *Grand Tour* till Italien och Frankrike som genomfördes mellan år 1783-1784. Här växte fascinationen för antikens och renässansens arkitektur. Det var också här han stiftade bekantskap med målaren och scenografen Louis Jean Desprez, som snart blev kungens mest förtrogna medarbetare för Hagaprojektet (se figur 10). Ungefär samtidigt planerade Gustav det krig mot Ryssland som startade 1788, och det blev allt viktigare för Gustav att framställa sig och sitt land på ett värdigt sätt. Pastoralen skulle lämna plats för det monumentala, där kungens makt och sofistikerade kulturintresse skulle förmedlas till stadens invånare genom ett storslaget lustslott (Alm 2009). Invånarna kunde för övrigt besöka parken redan då (Nolin 2009). Brunnsvikens landskap sågs som en scen för framställningen av honom som en ny kejsar Augustus, vilken med associationer till den romerska antiken skulle samkomponeras i en enda stor engelsk park (Laine 2019). Gustavs stora teaterintresse och sinne för dramaturgi tog sig således parkmässiga uttryck (Laine 2011). Under senare delen av 1780-talet och tidiga 1790-talet uppfördes så Koppärtälten, Gustav III:s paviljong, Ekotemplet, Kinesiska pagoden, Turkiska kiosken och Amortemplet. När kungen mördades 1792 avstannade dock de intensiva arbetena tvärt, och den stora slottsbyggnaden hann inte längre än till grunden.

Figur 9: Kinesiska pagoden (9a och 9b), Koppartälten (9c), Gustav III:s paviljong (9d), Ekotemplet (9e) och Turkiska kiosken (9f) uppfördes alla under sent 1780-tal eller tidigt 1790-tal. (9a Nationalmuseum. Public domain) (9b-9f Egna fotografier)

En intressant iakttagelse är att kungen inte helt övergav den mer ödmjuka arkitektur som präglade parkens första år. Mellan Turkiska kiosken och huvudbyggnaden vid Gamla Haga lät kungen år 1788 bygga en ca 30 meter lång korridor, som invändigt bestod av enkla plank och en väv som målades som ett spaljéverk, och som utvändigt täcktes av granris. Korridoren uppfördes samtidigt som arbetena med det stora slottet pågick för fullt. Den motsatte sig helt slottets nyklassicism och utgjorde en övergång mellan arkitektur och natur (Olausson 2001). Korridoren finns sedan länge inte kvar, då den precis som flera av parkens övriga byggnader och dekorationer var av förgänglig karaktär (Nolin 2009).

Figur 10: I visionsbilden för Haga framträder stora Haga slott och parklandskapet som planerades att innesluta hela Brunnsviken. Stockholms slott i Gamla stan kan anas i stadssiluetten, vilket avslöjar det visuella samspelet slotten emellan. Panoramaperspektivet stämmer inte helt, men målningen förmedlar tydligt Gustav III:s vision (panoramamålning av Louis Jean Desprez, 1791. Public domain. Foto Cecilia Heisser. Nationalmuseum)

Figur 11: Pipers generalplan över Haga förmedlar tydligt de visioner som präglade planeringen och anläggandet av parken fram till Gustav III:s Grand Tour. De exotiska lusthusen länkas till varandra genom överraskande siktlinjer, och knyter ihop promenaden som leder besökaren från den ena pittoreska vyn till den andra. Lägg särskilt märke till E. "Eremitage, konstruerad af stora ekstubbar, med rötterna upåstående och sammanflätade öfver ingångarne". Denna uppfördes aldrig men visar på hur Piper använde naturen som förebild för ett arkitektoniskt verk. (Illustration av Fredrik Magnus Piper 1781-84. Public domain. Foto Holger Ellgaard).

3.2 Senare tillägg till den gestaltade parken

Även om Gustav III:s Hagaprojekt kom att avslutas på ett abrupt sätt, har parken fortsatt att utvecklas. Gustav IV Adolf, Gustavs son, uppförde år 1805 lilla Haga slott för den växande kungafamiljen (Sjöberg 2009). Slingrande gångvägar och blomsterplanteringar anlades över de öppna gräsmattorna vid Gustav III:s paviljong, medan holmarna i norr utsmyckades med monument och broar – allt på tidstypiskt manér. Mot 1800-talets slut privatiserades merparten av holmarna i parkens södra del, och under det tidiga 1900-talet anlades den Kungliga begravningsplatsen i söder (Statens fastighetsverk 2016a). Samtidigt anlades tennisbanor vid Tingshusslätten. Under 1990-talet gjordes ett försök att rekonstruera försvunna element av 1700-talets park, genom anläggandet av tre små holmar vid Källviken.

3.3 Urbanisering

En av de mest omvälvande förändringarna som skett sedan Hagaprojektet avbröts, är sprängningen av kanalen mellan Brunnsviken och Saltsjön år 1863, som medförde att Brunnsvikens vattennivå sänktes med 1,25 meter. Så försvann de kanaler som grävdes på 1700-talet, och med dem även den örikeredom som tidigare varit ett så karaktärsfullt inslag i parken (Statens fastighetsverk 2016a).

En annan irreversibel förändring inträffade på 1960-talet, när Uppsalavägen breddades och blev en fullskalig motorväg. Förutom att kapa en ansevärd del av parkens västra sida påverkas parken då liksom nu av buller (Statens fastighetsverk 2016a). Samtidigt uppfördes Wenner-Gren Center vid Sveaplan, som utgör en påtaglig visuell störning i Brunnsvikens omgivning (Kommittén för Gustavianska parken 2011). På 1970-talet anlades Hagakullen, som fylldes med rivningsmassor från stadens expansion (ibid) och som därmed blev 20 meter högre än den naturliga ås som löpte där tidigare. Visuella intrång och audiella störningar har således starkt påverkat parkens utformning samt hur vi upplever den idag.

3.3.1 Hagaparken idag

Även om den pastorala rofylldheten fortsatt är en del av lockelsen, används parken idag för en betydligt bredare palett av aktiviteter – där inte minst löpträning och skolaktiviteter blivit en allt vanligare syn (Statens fastighetsverk 2016a). Evenemang som nationaldagsfiranden och motionslopp samlar årligen tusentals besökare (ibid). De peluser som på 1700-talet sköttes som slätterrängar är idag kortklippta gräsmattor, som förvisso uppmuntrar till lek och picknick, men som hyser långt från samma biologiska mångfald (Laine 2009). Dagens caféer, Fjärilshus, talrika parkbänkar och skyltar var inte heller en del av 1700-talets park, men har blivit uppskattade inslag (Statens fastighetsverk 2016a). Därtill

kommer nödvändiga inslag som parkeringsplatser, belysning, papperskorgar och toaletter. Delar av parken har över tid återgått till naturmark, med igenvuxna siktklinjer och skogsbryn, vilket gör det ursprungliga kulturlandskapet allt svårare att avläsa (ibid).

Sedan 2010 är Haga slott bostad för kronprinsessfamiljen och skyddsobjekt med fotograferings- och tillträdesförbud. 7 hektar omkringliggande parkmark har tagits i anspråk och är inhägnat med staket av säkerhets- och insynsskäl. Slottsgrunden blev även den skyddsobjekt 2010 med tillträdesförbud (Statens fastighetsverk 2016a), även om skyltning som uppmärksammar detta är bristfällig. Merparten av grunden är i praktiken möjlig att beträda, vilket de relativt få som hittar hit också gör. I Restaureringsplanen för Haga anses Slottsgrundens miljöer – tillträdesförbudet till trots - ha stor potential att bli mer attraktiv för besökare, för att underlätta förståelsen för parkens historia (Statens fastighetsverk 2016a). Slottsgrunden tycks nämligen vara relativt okänd (Brusewitz & Ekman 1995). De mest välbesökta exemplen på Gustavs (i samarbete med inte minst Desprez) bidrag till parken är istället Gustav III:s paviljong, Koppärtälten, Ekotemplet och Kinesiska pagoden.

Överlag kan konstateras att många av de inkonsekvenser som präglade Haga under 1700-talet är svåra att uppfatta idag, där Fredrik Magnus Piper och Gustav III inte sällan hade olika smak (Olausson 2001). Om Piper förespråkade en integration mellan natur och arkitektur, där byggnad och park samspelade på ett jämbördigt sätt, utvecklade Gustav III en allt tydligare slagsida åt det monumentala och en närmast barock strävan att tämja naturen (ibid). I faksimilutgåvan till Pipers bok åsyftas enligt docenten Magnus Olausson (Olausson 2004) uppenbart Gustav när Piper beklagar sig över ”den slump eller godtycke, som ofta åstadkommer orimliga småsaker till och med uti Konglige trädgårdsanläggningar” (Piper 2004:54). I ett tidigare stycke gör Piper en liknande reflektion:

människor har funnit en olyckelig benägenhet att till naturlige föremål göra tillämpning av deras artificielle idéer, genom avvikande ifrån den vackra naturen och användande av räta lineer och vinklar [...] man börjar nu mera öfvertygas att Mathematiska Idéer sällan eller aldrig stå att förenas med det vackra, det sublima uti composition af trädgårdsscener, som endast böra modelleras efter de mönster, den fria och otvungna naturen [...] (Piper 2004:47–48).

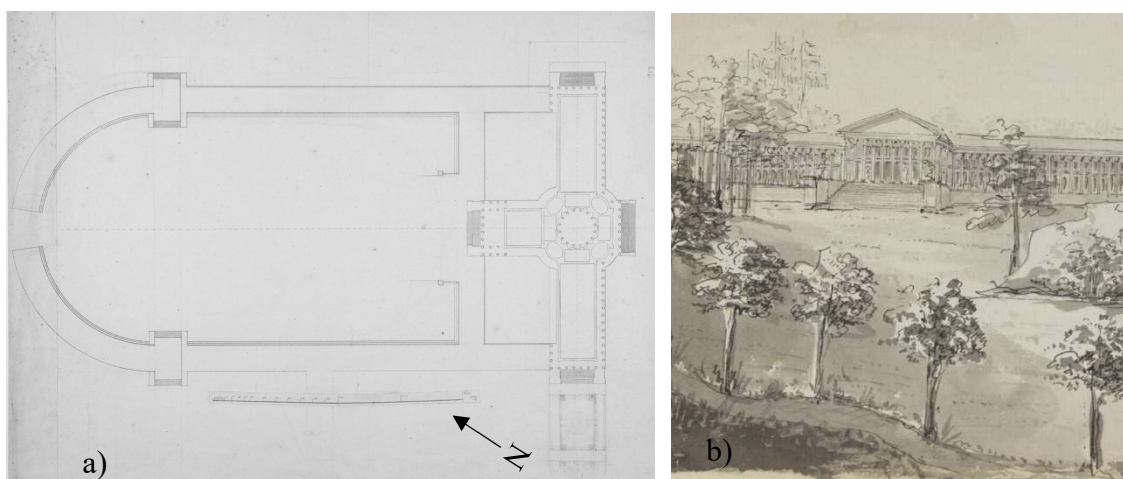
Det är tydligt att Pipers och Gustav III:s syn på natur och arkitektur inte överensstämde (se planscher för utförligare exemplifiering).

Figur 12: Slottsgrunden kringgärdas av tät vegetation och är okänd för många av parkens besökare, men slottet hade blivit parkens absoluta centrum för Gustav III:s representation om det hade realiserats. Idag är det svårt att få en bild av denna vision, särskilt eftersom Slottsgrunden har tillträdesförbud. I nedre vänstra hörnet syns Pelousens regelbundet planterade lindar – ett av Gustavs övriga bidrag. (Google Earth Pro 2025)

Figur 13: Höjden nordväst om Slottsgrunden utgörs delvis av tippade massor (Statens fastighetsverk, 2016a). Lekplatsen "Lill-Haga" gavs som gåva av Solna stad till kronprinsessfamiljen kort efter att de flyttat in på Haga slott. Den är belägen ungefär vid förslaget "Rotunda/entré" (se planscher). I Restaureringsplanen för Hagaparken konstateras dock att den på grund av byggmaterialets bristfälliga kvalitet inte kommer att bestå i parken länge till (Statens fastighetsverk 2016b). Jag redogör därför inte närmare för lekplatsen i projektets analys eller visionsförslag. (Eget fotografi)

Figur 14: Carl Christoffer Gjörwell den yngres ritning över Stora slottet år 1791 (14a) visar en enorm förgård till det stora slottet, som avslöjar att stora delar av den höjd som alljämt finns kvar nordväst om Slottsgrunden sannolikt planerades att jämnas med marken. Så långt hann aldrig arbetet. I en ny skiss från Gjörwell (14b), som han tecknat ur minnet 1794, dvs. efter Gustav III:s död, syns dock höjden bakom det tänkta slottet som en bakgrundskuliss. Nedre Pelousens lindrader sannolikt i förgrunden (Carl Christoffer Gjörwell d.y. 1791 respektive 1794. Nationalmuseum. Foto Cecilia Heissner. Public domain. Bilderna har beskurits)

3.3.2 Hagaparken i framtiden

Hagaparken är idag en synnerligen uppskattad miljö för Stockholms invånare, som inte är bortskämda med grönområden. Med Solna stad inräknat, som Haga gränsar mot, uppgår befolkningssiffran i Stockholms stad till 1 086 000 (Solna stad 2026) (Stockholms stad 2026), vilket skapar ett helt annat besöksstryck än av de 75 000 invånare som var bosatta i staden på Gustav III:s tid (Stockholms stad 2005). När Hagastaden står klart år 2030 är det troligt att besökarantalet ökar tämligen markant, vilket redan uppmärksammats i nyhetsutdrag (Sveriges television 2021) och i vårdprogrammet för Hagaparken (Statens fastighetsverk 2016a). Även i Miljökonsekvensbeskrivningen för norra Hagastaden framskyntar denna risk, där de uttalat låga rekreativa värdena inom planområdet medför att närheten till Hagaparken blir en viktig tillgång (Solna stad 2024).

Hagaparkens relation till staden synliggör den övergripande problematik som inte sällan uppstår när förtätningsidealet inte förmår tillgodose nya offentliga miljöer i samma utsträckning som ny bebyggelse. Så minskar inte bara andelen grönyta per person i staden, utan det ställer också högre krav på de grönytor som ännu finns att tillgå. Givet Hagaparkens känsliga kulturhistoriska värden är detta anmärkningsvärt, även om trenden i ett större perspektiv är densamma. Om

bostadsmålet för Stockholms stad uppfylls till 2030 försvinner nämligen närmare 446 hektar grönyta, motsvarande tre Hagaparken (Ritzén 2018).

Figur 15: Hagastaden blir, när stadsdelen står helt klar, en av Stockholms mest tätbebyggda – tillika närmaste granne till Hagaparken. (Eget fotografi 2024)

4. Teoretisk utgångspunkt – att bedriva parkvård

Varför och hur vi bedriver trädgårdsvård är en fråga under diskussion bland kulturmiljöns yrkesverksamma. Trädgårdsvård är endast ett samlingsbegrepp för de sätt genom vilka en miljö kan bevaras och utvecklas.

4.1 Trädgårdsvårdens förhållningssätt

Begreppet trädgårdsvård innefattar både restaurering, rekonstruktion, tidstypisk efterbildning och fri förnyelse - alla med skilda förhållningssätt vad gäller synen på trädgården som en historisk och föränderlig miljö (Flinck 2022).

Restaurering innebär att återställa en förfallen eller övervuxen miljö, där alla delar av den ursprungliga trädgården finns kvar. För en 1700-talspark är denna premiss ett ovanligt privilegium. *Rekonstruktion* innebär att en försvunnen trädgård återskapas utifrån historiskt källmaterial. Även detta är ovanligt i svenska landskapsparker, även om kungliga miljöer som Hagaparken har ett ovanligt rikt källmaterial. Sven-Ingvar Andersson, professor inom landskapsarkitektur, förklarar dock att en rekonstruktion förutsätter att det som utgjorde den historiska trädgården finns tillgängligt i sin helhet (Andersson 2002). Däri består dokument över parkens utformning, att man har tillgång till samma ursprungliga material, samma hantverk och att funktionen inte förändrats. En rekonstruktion av hela Hagaparkens ursprungliga utformning är därmed en omöjlighet. En *Tidstypisk efterbildning/pastisch* finns det heller inga skäl till, som innebär att med inspiration från andra tidstypiska parker gestalta en försvunnen park. *Fri förnyelse* innebär slutligen att göra en fri tolkning av en historisk miljö (Flinck 2022).

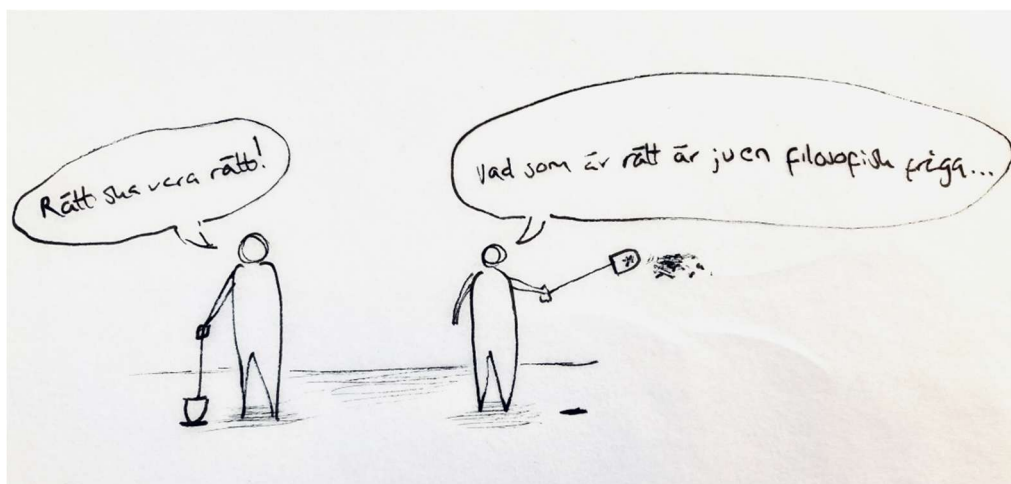
Vilken form av trädgårdsvård som lämpar sig bäst beror på vilken plats som är föremål för den tänkta vårdinsatsen. Men lika mycket är trädgårdsvård ett uttryck för en trädgårdsfilosofi. Thorbjörn Andersson menar att det finns flera olika synsätt (Utblick Landskap 1992).

Autentikern är någon som enligt Andersson anser att en historisk anläggning måste leva helt efter sina ursprungliga villkor, likt rekonstruktionens premisser. *Poeten* å andra sidan, anser att en parks kvaliteter består i att förmedla en upplevelse. Sven-Ingvar Andersson jämför det med en uppsättning av dramatikern Shakespeare:

Man restaurerar inte en park för att visa hur den såg ut. Man restaurerar för den poetiska upplevelsens skull. Du uppför ju inte Shakespeares verk för att visa vad han skrev [...]. (Utblick Landskap 1992:24)

På samma sätt förhåller sig Sven-Ingvar Andersson till trädgården:

Det man bevarar, när man restaurerar efter metoden fri förnyelse är inte formen, men väl värdigheten, den konstnärliga kvaliteten och upplevelserikedomen. Hur sorgligt ofta saknar man inte den. (Utblick Landskap 1992:24)

Figur 16: Att vara trogen en trädgårds historiska utseende eller att tillåta sig ett friare förhållningssätt med fokus på att bevara upplevelserikedomen är två motpoler inom trädgårdsvården. (Egen illustration)

I detta arbete tillämpas detta fria förhållningssätt i skissarbete (se kapitel 2.1 Platsbesök och skissande) och framtagande av visionsförslag (se planscher under Koncept). Jag tror nämligen att upplevelsen av Haga förändrats i minst lika snabb takt som de fysiska förutsättningarna. Sänkningen av Brunnsviken, breddningen av Uppsalavägen, närmandet av tätbefolkade stadsdelar och en modern användning har alla undergrävt den ursprungliga stämningen. Jag anser, att om vårdande insatser begränsas till restaurering och rekonstruktion, riskerar landskapets immateriella värden att förbises – särskilt eftersom viktiga delar av parkens ursprungliga komposition förändrats i sådan omfattning att rekonstruktion ej längre är möjlig.

Att förstå hur element som vatten, arkitektur och växter tillsammans gav en historisk park sin komposition, är något som betonas i 2017 års tillägg till Florensdokumentet (ICOMOS 2017). Kompositionen sträckte sig ofta bortom parkens gränser, där somliga historiska parker till och med anlades just med hänsyn till dess vidsträckta siktlinjer (ibid). Hagaparken är otvivelaktigt ett exempel på en sådan park. Att stora Haga slott placerades på höjden norr om Pelousen berodde exempelvis sannolikt på ett planerat visuellt samspel med Kungliga slottet i Gamla stan (Kommittén för Gustavianska parken 2011). Idag bryts dock vyn av Wenner-Gren center som uppfördes på 1960-talet. Jag menar

därför att bevarande av Hagaparkens karaktär kräver att nuvarande förutsättningar beaktas. Jag håller inte med Maria Flinck (2022), som hävdar att Fri förnyelse inte handlar om att framhäva parkens historia utan om arkitektens personliga tolkning av parken.

Ytterligare skäl till att vårda parken utifrån en Fri förnyelse motiveras av de grundtankar som är förenade med den engelska landskapsparken. Att uppnå det som kan kallas ”stämning” var ett av 1700-talets modeord (Wallrup 2019), som infördes i parksammanhang i fembandsverket ”Theorie der Gartenkunst” (1779) och som blev en av huvudkällorna i Fredrik Magnus Pipers ”Beskrifning öfwer idéen och general-plan till en ängelsk lustpark” (Wallrup 2019). Den engelska parken skulle vara pittoresk och föra tankarna till en teaterscen – upplevelsen var målet (Länsstyrelsen u.å) (Laine 2011). Det förefaller därmed rimligt att Hagaparkens upplevelsemässiga värden ges lika stor uppmärksamhet som de fysiska, när restaureringsinsatser äger rum.

Givet detta ställningstagande är det samtidigt viktigt att förhålla sig till det faktum att Hagaparken är ett statligt byggnadsminne. Att förändra områdets befintliga karaktär, topografi, vegetativa struktur och vägar är exempel på sådant som inte tillåts (Riksantikvarieämbetet 2026), vilket begränsar möjligheten att genomdriva en fri förnyelse i Hagaparken. För detta krävs därför särskilt tillstånd från Riksantikvarieämbetet.

4.2 Former för fri förnyelse

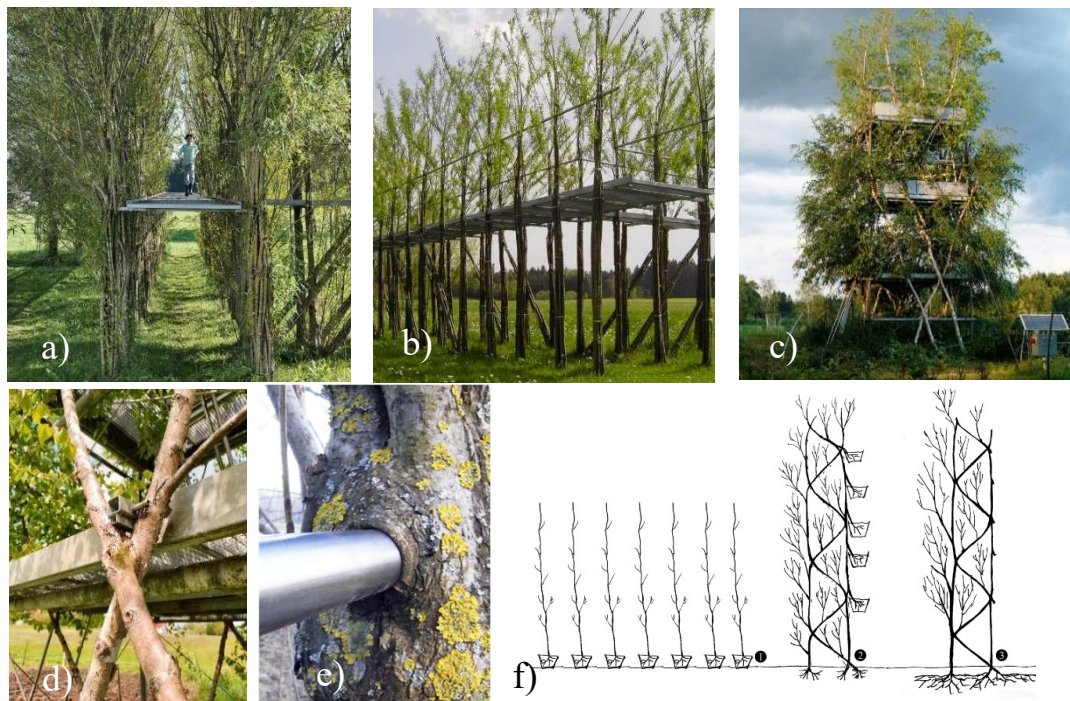
Samtidens syn på restaurering präglas av nya mål och lagkrav, där de globala hållbarhetsmålen är en viktig riktlinje (Förenta nationerna u.å). Den sociala dimensionen fordrar exempelvis att människor, trots en förtätad stad, uppmuntras att förstå historien och vår samtid. Den innebär också att stadens invånare även fortsättningsvis erbjuds en rikedom av gröna miljöer. Att bevara eller stärka den biologiska mångfalden blir även det allt angelägnare (ICOMOS 2017). En vedertagen princip är att nya arkitektoniska inslag bör passa in i helheten på ett harmoniskt sätt, samtidigt som de går att skilja från autentiskt äldre delar och därmed inte förfalskar minnesmärkets historia (ICOMOS 1965). Det är mot bakgrund av dessa utgångspunkter som nedanstående teoretiska principer bör förstås.

4.2.1 Baubotanic

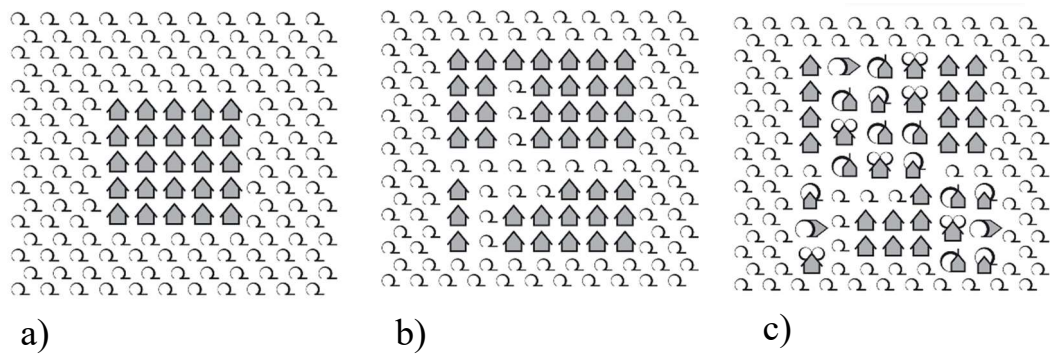
Levande arkitektur har funnits i flera århundraden. Idag bedrivs dock forskning mer intensivt, särskilt i Tyskland där konceptet kallas Baubotanic. Syftet är att i möjligaste mån ersätta vår tids konventionella byggnadsmaterial med växtmaterial (OLA Office for Living Architecture u.å). Levande arkitektur binder koldioxid, skapar goda mikroklimat samtidigt som de utgör livsmiljöer för både människa och djur (Future Architecture Platform u.å). Några exempel är utsiktstorn som

byggts i naturreservat, som naturligt smälter in i landskapet och inte stör den känsliga miljön (Bluehealth u.å). Ibland utgörs hela strukturen av växtmaterial, men oftast integreras växterna med en mindre andel byggmaterial, som ibland avlägsnas när växtens bärkraft är god nog (Ludwig 2012).

Visionsförslaget använder Baubotanik för att levandegöra den gustavianska epoken på ett hållbart och resurssnålt sätt. Förhållandet mellan natur och arkitektur var som nämnts ett omdiskuterat ämne i historiens Hagapark, och Baubotanik väcker diskussionen till liv. En ny byggnad på lämpligt ställe kan dessutom förstärka Pipers och Gustav III:s vision, där lusthusen och siktlinjerna leder besökaren vidare till nya vyer. Att uppföra tydliga skyltar är ett alternativ, men sådana inslag är främmande i 1700-talets park. Inte minst förtas det överraskningsmoment som det innebär att plötsligt befinna sig på en vacker utsiktspunkt, så som Piper tänkte sig.

Figur 17: Utsiktstornet och gångbron är några av de Baubotanik-konstruktioner som anlagts senaste åren. Gångbron (17a, 17b och 17e) har planterat pil i täta grupper (Technische Universität München u.å.-a). En gångbro i stål förankras i den täta strukturen som tillslut blir integrerad i växtmaterialet. Tornet (17c och 17d) använder björk för att skapa ett triangulärt spaljmönster som stabiliserar de horisontella plattformarna (Technische universität München u.å.-b). Växter har planterats på flera nivåer, s.k. "plant addition" (17f). Plantor på nedre nivåer växer då samman med de övre, och växtkonstruktionen får snabbt en volym. Baubotanik, där sammanväxning (inosculation) är centralt, lämpar sig främst för arter som pil, björk, platan och andra pionjärarter med tunn bark (Ludwig 2012). (Bildkälla: OLA – Office for Living architecture)

Figur 18: Figurerna illustrerar hur Baubotanik är fortsättningen på en historisk trend där naturen alltmer införlivas i stadens strukturer. Från medeltiden, där den vilda naturen hölls utanför staden (18a), blev det under 1700- och 1800-talet vanligare att anlägga offentliga parker i staden (18b). Baubotanik anses enligt OLA ta detta ett steg längre, då natur och byggnad helt integreras (18c) (OLA Office for Living Architecture u.å). Landskapsparken innebar också en integration, då gränsen mellan den vilda naturen, kulturlandskapet och trädgården löstes upp (Andersson 2019). Jag menar därför att förslaget implementering av Baubotanik är en direkt referens till den engelska landskapsparken. (Bildkälla: OLA Office for Living Architecture u.å)

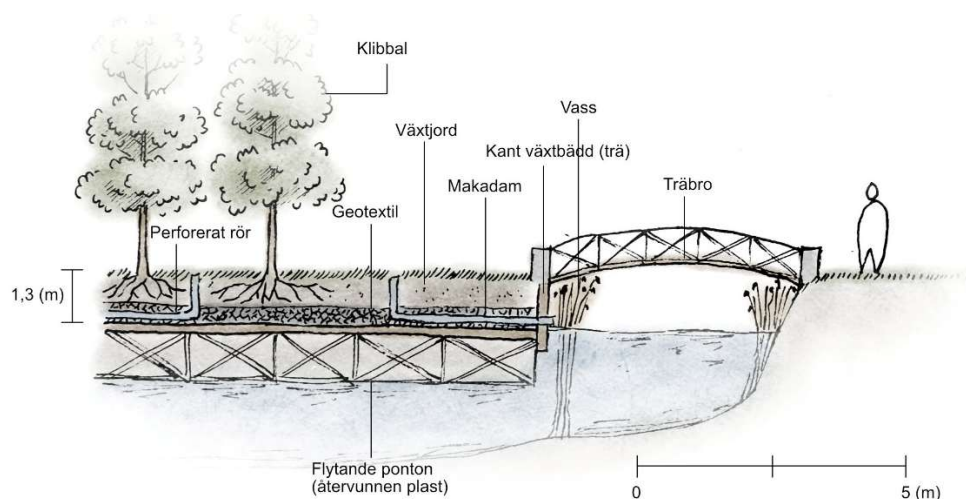
4.2.2 Flytande holmar

Förutom att exploatering leder till en förlust av grönområden, innebär det också att fler invånare behöver samsas om en mindre yta. En vanlig strategi för att hantera problemet är att skapa multifunktionella parker, där varje kvadratmeter programmeras för att tillgodose så många behov som möjligt. Hagaparken är närmast att betrakta som den hårdprogrammerade parkens motsats, men erbjuder å andra sidan en flexibilitet som i förtätningens tidsålder blivit allt ovanligare. Programmering av olika funktioner är därför olämpligt och inte heller förenligt med parkens historia.

En annan strategi för att hantera platsbrist är att skapa attraktiva parkrum där människor inte vistas i samma utsträckning, vilket kan sprida besökare över en större yta. Tätortsnära skog är ett exempel där insatser görs för att berika staden med fler källor till nya upplevelser (Åkerblom et al 2024). Ett annat exempel är parkrum på vatten. I exempelvis Köpenhamn och Göteborg föreslås att vattenlandskapet tillgängliggörs genom flytande trädgårdar (White arkitekter 2024) (Dezeen 2020). Ofta har dessa öar inget med platsens historia att göra, men de löser ändå samtidigt ökade behov av grönytor. I Hagaparkens fall skulle ett tillskott av öar inte bara tillfredsställa ett växande behov av rogivande grönska, de skulle också innebära en restaureringsinsats som närmar sig parkens ursprung.

Figur 19: Marshall Blecher och Studio Fokstrot använder i sina förslag för Köpenhamn (19a) återvunnen plast som en flytande ponton, varpå växtbäddar och annat kan anläggas enligt figur 19b (Dezeen 2020). De ses som ett svar på stadens utarmning av platser för rekreation. I Göteborg (19c) föreslås liknande åtgärder, där även stärkande av ekologiska värden framförs som viktiga skäl (White arkitekter 2024). (Illustrationer MAST/Marshall Blecher (19a och 19b) och White Arkitekter (19c))

Figur 20: I visionsförslagets flytande holmar används vass för att dölja växtbäddens skarpa kant. Växtbädden uppförs på en flytande ponton, med makadam i botten och perforerat rör för dränering. Vassbestånden röjs ej vintertid vid de platser där kanten annars blir väl synlig.

5. Resultat

Arbetets resultat presenteras på fem A1-planscher.

6. Diskussion

I detta arbete har jag fört en diskussion om hur Hagaparken kan hantera ett stegrande besökstryck genom att förstärka parkens rika kulturhistoria. Diskussionen har tagit sig olika formmässiga uttryck - givetvis i skrift men framför allt i form av skisser, analysplaner och visionsförslag.

6.1 Att hantera parkens ökade besökstryck

Hur väl arbetets resultat svarar mot forskningsfrågans ambitioner går att diskutera. En potentiell risk är att den överraskande slottskorridoren och den rofyllda arkipelagen lockar fler målgrupper till parken som därmed, snarare än att hantera besökstrycket, förstärker det. Kanske blir arkipelaget ett nytt attraktivt och intensivt rörelsestråk som, givet dess begränsade och intima skala, gör att den avsedda rofylldheten inte frambringas. Jag tror dock att detta kan mitigeras om de nya elementen är tillräckligt välanpassade. Utifrån nyss nämnd risk valde jag därför att låta en av holmarna fungera som en återvändsgränd, som säkerställer att arkipelagen inte förminskas till en passage. Ambitionen är att även Slottskorridoren hanterat detta, så som den utformats på ett visuellt mindre framträdande sätt, men som förhoppningsvis erbjuder en överraskande upplevelse för de som upptäcker den. Liksom i de flesta avseenden har arbetet inneburit en svår balansgång. Arbetet synliggör den problematik som säkerligen präglar de flesta restaureringsinsatser i historiska parkmiljöer som syftar till att bevara upplevelsevärden.

6.2 Att förstärka 1700-talets park och upplevelserikedom

Sökandet efter svar på min forskningsfråga har lett mig till implementeringen av Baubotanik och flytande holmar vid Slottsgrunden respektive Tingshusslätten. Motiveringar återfinns i andra delar av arbetet, men huruvida de verkligen utgör svaren går givetvis att problematisera. Vyn mot Slottsgrunden, som Baubotanik-konstruktionen öppnar, har exempelvis aldrig varit en dokumenterat viktig vy ur historiskt hänseende. Även om ambitionen har varit att närma sig slottsområdets historiska upplevelser av förväntan och överraskning, genom moderna tekniker som knyter an till Piper och Gustav III, är de fysiskt sett främmande inslag på denna plats. Trots att spjälverk, trädrader och korridorer har funnits i parken, förknippas de inte med Slottsgrunden specifikt. Samtidigt var inte heller Haga slott med sitt nutida staket en del av 1700-talsparken. Att idag rekonstruera den

betydligt viktigare historiska siktlinjen ner mot Brunnsviken hade därför varit minst lika problematiskt, eftersom det hade exponerat ett sannolikt ännu mer främmande element – staketet. Min förhoppning är att förslaget, i linje med Oles (2015), bidrar med att synliggöra fler av dessa komplexa frågor som behöver tas i beaktande.

Vad gäller Tingshusslätten hade det kunnat finnas argument för att rekonstruera arkipelagen på sin rätta plats och i sin rätta form. Samtidigt är Tingshusslätten en av Hagaparkens mest välanvända öppna grönytor, och en av de största i hela innerstaden. Att då bryta upp ytan i mindre öar hade radikalt förändrat platsens funktion för människor idag. Något som tydligare talar emot förslagets flytande öar är att Brunnsvikens vattenspegel återigen minskar, efter landhöjningen och 1863 års sänkning. Vattenspegelns rekreativa och kulturhistoriska betydelse kan därmed ta skada genom förslaget. Samtidigt överensstämmer förslaget med Pipers visioner för en engelsk park, där vyerna mot en stor vattenyta betraktades som alltför monotont. Det är dock, förstås, ytterst spekulativt att anta vad Piper eller Gustav III hade gjort om de sett parkens förutsättningar idag, vilket återigen synliggör trädgårdsvårdens komplexitet.

6.3 Framtida studier

Framtida studier inom ämnet skulle kunna ta fram tekniska beskrivningar för hur projektets inslag av Baubotanik och flytande holmar kan anläggas, inklusive olika framtidsscenarier för hur de utvecklas över tid. Fler förslag är att studera andra platser i Hagaparken med potential. Grottberget och Strandpromenaden utmed staketet vid Haga slott är områden vars historia jag tror kan framhävas för än rikare upplevelser i parken (se plansch för utförligare motivering).

6.4 Hållbarhet och etik

Visionsförslaget i detta arbete innebär att söka sprida Hagaparkens besökare över en större yta, genom att gestalta fler attraktiva miljöer i parken för upplevelser av överraskning, storslagenhet och rofylldhet. Samtidigt avlastas områden i parken med högt tryck. En risk som är förenad med denna metod är att platser som tidigare varit relativt förskonade från parkbesökare i högre grad påverkas av fysiskt slitage, vilket i sin tur kan påverka ekologiska värden. Detta gäller såväl Slottsgrundens miljöer som de anlagda holmarna. Skulle arbetet verkställas krävs därför en noggrann kartläggning som inbegriper exempelvis markförhållanden och artsammansättning i skog och vattenmiljöer.

En annan konsekvens av att sprida besökare genom att uppföra nya element i parken, är att det ställer ökade krav på förvaltningen av parken. Projektet är inte klart så snart det har anlagts, utan det kräver återkommande skötselinsatser som följaktligen ökar de årliga kostnaderna. I en park som funnits i mer än 200 år, och som ska finnas till i evinnerlig tid framöver, gäller det att agera med långsiktighet i fokus.

Referenser

Böcker

- Albrecht, J. (2016). *Visitor management in tourism destinations*. CABI Publishing
- Alm, G. (2009). *Haga stora och lilla slott*. I Sjöström, I. (red.) *Haga – ett kungligt kulturarv* (s.92-127). Vottum Gullers förlag
- Andersson, T (2019). *Tankar som blir verklighet – Den engelska parken i Sverige*. I *Vingslag över Haga*. (s.33-60). Kungliga Vitterhetsakademien.
- Brusewitz, G., Ekman, H. (1995). *Ekoparken – Djurgården – Haga – Ulriksdal*. Wahlström & Widstrand
- Laine, C. (2019). *Två promenader i Hagaparken*. I *Vingslag över Haga* (s.159-187) Kungliga Vitterhetsakademien.
- Flinck, M. (2022). *Historiska trädgårdar: att bevara ett föränderligt kulturarv*. Carlsson
- Krupinska, J. (2016). *Att skapa det tänkta*. Studentlitteratur AB
- Laine, C. (2009). *Kungliga nationalstadsparken. Om förvaltningen av det gustavianska landskapet*. I Sjöström, I. (red.) *Haga – ett kungligt kulturarv* (s.358-373). Vottum Gullers förlag
- Laine, C. (2011). *Gustavianska parken, Brunnsvikens landskap*. Kommittén för gustavianska parken
- Nolin, C. (2009). *Hagaparken under 1800-tal och tidigt 1900-tal*. I Sjöström, I. (red.) *Haga – ett kungligt kulturarv* (s.280-305). Vottum Gullers förlag
- Nordin, J. (2009). *Gustav III:s Haga. Privat sfär och offentlig scen*. I Sjöström, I. (red.) *Haga – ett kungligt kulturarv* (s.28-39). Vottum Gullers förlag
- Olausson, M. (2001). *Den engelska parken i Sverige under gustaviansk tid*. Byggförlaget

- Olausson, M. (2004) *Fredrik Magnus Piper, mannen och verket*. I *Beskrifning öfver idéén och general-plan till en Ängelsk lustpark. Författad under åren 1811 och 1812 af Fredrik Magnus Piper*. (s.57-88). Byggförlaget
- Oles, T. (2015). *Go with me. 50 Steps to Landscape Thinking*. Amsterdam Academy of Architecture
- Piper., F.M. (2004). *Beskrifning öfver idéén och general-plan till en Ängelsk lustpark*. I *Beskrifning öfver idéén och general-plan till en Ängelsk lustpark. Författad under åren 1811 och 1812 af Fredrik Magnus Piper*. (s.19-56). Byggförlaget
- Sjöberg, U. (2009). *Haga slott. En ny paviljong för de kungliga barnen*. I Sjöström, I. (red.) *Haga – ett kungligt kulturarv* (s.230-251). Vottum Gullers förlag
- Utblick Landskap (1992). *Restaurering*. Landskapsarkitekternas Riksförbund LAR
- Wallrup, E. (2019). *Känslsamheter – om den sentimentala parken, salongen och operasalongen*. I *Vingslag över Haga* (s.11-32). Kungliga Vitterhetsakademien.

Webbsidor och tidningsartiklar

- Bluehealth (u.å). *Steveraue Platform, Germany*. <https://bluehealth.tools/51-2-copy-copy-copy-2-copy-2-copy-4-copy-copy-5/> [2026-05-11]
- Boverket (2022). *Gröna områden för välbefinnande och klimatanpassning*. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/halsa-forst/grona-omraden/> [2026-05-03]
- Ritzén (2018). *Grönytan per person krymper i Stockholm*. Dagens nyheter. <https://www.dn.se/sthlm/vds4gronytan-minskar-nar-bostader-byggs/> [2026-06-04]
- De Kungliga Slotten (u.å) *Kungliga nationalstadsparken*. <https://www.kungligaslotten.se/vara-besoksmal/kungl.-nationalstadsparken.html> [2026-04-25]
- Dezeen (2020) *Marshall Blecher and Studio Foxtrot to build “parkipelago” of floating islands in Copenhagen*. <https://www.dezeen.com/2020/04/15/marshall-blecher-studio-foxtrot-floating-copenhagen-islands/> [2026-05-12]

- Förenta nationerna (u.å.) *Globala målen för hållbar utveckling*. <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/> [2026-04-25]
- Future architecture platform (u.å) *Baubotanik. (con)fusing trees and architecture. Exploring the aesthetic, ecological, constructive and processual potentials of growing architecture*. <https://futurearchitectureplatform.org/projects/537905c7-70ab-4bbb-a4a9-3ef833f1c078/> [2026-05-16]
- Giro, C. (1999). *Four Trace Concepts in Landscape Architecture, I Corner, J. (1999). Recovering landscape : essays in contemporary landscape architecture . Part one: Reclaiming Place and Time*. New York: Princeton Architectural Press. s. 59 – 67.
- Hagabladet (2010). *För mycket skräp i parken!* https://hagabrunnsviken.org/storage/2013/06/hagabladet_1-2-10_web.pdf [2026-04-25]
- Kew Royal Botanic Gardens (u.å.) *World Heritage Site Management Plan 2020-2025*. <https://www.kew.org/sites/default/files/2022-06/14401%20WHS%20Management%20Plan%20%202022.pdf> [2026-05-03]
- Kommittén för Gustavianska parken (2014). *Överklagande av länsstyrelsens beslut, Detaljplan för Albano och Norra Djurgården 2:2 m.fl.* <https://gustavianskaparken.se/overklagande-av-lansstyrelsens-beslut-detaljplan-for-albano-och-norra-djurgarden-22-m-fl/> [2026-05-14]
- Konstföreningen inom Region Stockholm (u.å). *Vandring i Hagastaden*. <https://regionstockholm.konstforeningar.se/aktiviteter/vandring-i-hagastaden/> [2026-05-03]
- Ludwig, F (2012). *Botanische Grundlagen der Baubotanik und deren Anwendung im Entwurf*. Fakulteten för arkitektur och stadsplanering vid universitetet i Stuttgart. Beständig länk: <https://doi.org/10.13140/2.1.1681.0245>
- Länsstyrelsen Stockholm (2025). *Symposium med anledning av Kungliga nationalstadsparkens 30-årsjubileum*. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4a69e05c19afcc7377354600/1765781716066/Symposium%20Nationalstadsparken%20%E2%80%93%20R2025-43.pdf> [2026-05-14]
- Länsstyrelsen Stockholm (u.å). *Haga-Brunnsviken*. <https://www.nationalstadsparken.se/om-parken/historia/haga-brunnsviken/> [2026-05-14]

- M-ein Englischer Garten (u.å). *Zwei Fliegen mit einer Klappe! Das Projekt*. <http://m-einenglischergarten.de/projekt/> [2026-04-25]
- Mitt i Stockholm (2025). *Skyltar om "skolbygge" väcker frågor i parken*.
https://www.mitti.se/nyheter/skyltar-om-skolbygge-vacker-fragor-i-parken-6.3.311654.118870daac?utm_term=Autofeed&utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwY2xjawRxWghleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFJV0ExRFN4SE44MVVaTjY1c3J0YwZhcHBfaWQQMjIyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHrQPJQnwcsqf2dBLuPzSUC_htdJwM03Un7b_jgSPE-0HQUQuaJj-UfMlteAX_aem_Tes-SFre8uzWbekh8WrprA#Echobox=1755603451 [2026-05-13]
- OLA Office for Living Architecture (u.å). *Living Architecture*. <https://www.o-la.eu/baubotanik-en/> [2026-04-25]
- Riksantikvarieämbetet (2026). *Hagaparken. Bebyggelseregistret*.
<https://app.raa.se/open/bebyggelse/bebyggelseobjekt/8c17de0e-9e94-4e2c-b46d-3b7586c189b8> [2026-05-03]
- Rittel, H.W.J. & Webber, M.M. (1973). *Dilemmas in a general theory of planning*. *Policy Sciences*, 4 (2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Solna stad (2026). *Befolkning i Solna*. <https://www.solna.se/om-solna-stad/statistik-och-fakta/befolkning-i-solna> [2026-04-25]
- Stockholms stad (2026). *Statistik efter ämnesområde*. <https://start.stockholm/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/statistik/befolkning/> [2026-04-25]
- Sveriges television (2021). *Besöksrekord i Kungliga nationalstadsparken sliter på området*.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/coronaeffekt-slitage-pa-kungens-mark-nar-fler-besoker> [2026-04-25]
- Technische Universität München (u.å-a). *BAUBOTANIK FOOTBRIDGE Neue Kunst am Ried 2005*. <https://www.arc.ed.tum.de/en/gtla/research/experimental-buildings/baubotanik-footbridge/> [2026-04-27]
- Technische Universität München (u.å-b). *BAUBOTANIK TOWER Neue Kunst am Ried 2009*. <https://www.arc.ed.tum.de/en/gtla/research/experimental-buildings/baubotanik-tower/> [2026-04-27]

UNESCO (u.å). *UNESCO World Heritage. Sustainable Tourism Online Toolkit. Guide 8. Managing visitor behaviour*. <https://whc.unesco.org/document/198420> [2026-05-03]

White arkitekter (2024). *Debatt: Låt visionen om Göteborgs flytande trädgårdar få liv*. <https://whitearkitekter.com/se/nyheter/debatt-lat-visionen-om-goteborgs-flytande-tradgardar-fa-liv/> [2026-05-13]

Dokument och rapporter

Andersson, S-I. (2002). *Principles for conservation*. Arkitektens Forlag.
https://marnasgarden.com/sia_pdf/SIA-PrinciplesforConservation.pdf [2026-05-13]

Blenheim palace (u.å). *Creating a smart visitor management system*. Oxford Brookes University
<https://www.brookes.ac.uk/getmedia/f62061d8-fe97-452d-b077-e2be4221e111/smart-vms-brochure.pdf> [2026-04-27]

Boverket (2007). *Bostadsnära natur, Inspiration och vägledning*.
https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf [2026-04-27]

Förenta nationerna (2023). *FN Fakta. Globala målen: Mål 11 – hållbara städer och samhällen*
<https://fn.se/wp-content/uploads/2023/09/3-23-Mal-11.pdf> [2026-04-27]

ICOMOS (2017). *ICOMOS-IFLA document on historic urban public parks*.
https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/General_Assemblies/19th_Delhi_2017/Working_Documents-First_Batch-August_2017/GA2017_6-3-2_HistoricUrbanPublicParks_EN_final20170730.pdf [2026-05-03]

Länsstyrelsen (2012). *Vård- och utvecklingsplan Kungliga nationalstadsparken*. Länsstyrelsen.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1b1d393819324610c3748d9b/1732516576155/V%C3%A5rd-%20och%20utvecklingsplan%20f%C3%B6r%20Kungliga%20nationalstadsparken.pdf> [2026-05-03]

Statens fastighetsverk. (2016a). *Vårdprogram Hagaparken*. Statens fastighetsverk

Statens fastighetsverk. (2016b). *Restaureringsplan Hagaparken*. Statens fastighetsverk

Stockholms stad (2005). *Befolkningen i Stockholm 1252-2005. Från 1721 enligt stadens statistiska årsböcker*. I Statistisk årsbok för Stockholm. Utrednings- och statistikkontoret

https://sklivedata.blob.core.windows.net/postfiles/USK/historisk_befolkning_web.pdf [2026-05-13]

Regeringen. (1994). *Nationalstadsparken Ulriksdal – Haga – Brunnsviken – Djurgården*.

Proposition 1994/95:3. <https://data.riksdagen.se/fil/DC3307CE-662B-48AF-A974-E5881D7FE462> [2026-05-13]

Åkerblom, P., Elg, R. & Hedblom, M. (2024). *Tätortsnära skog som plats för lärande*. I Aurora-Jonsson, S., Waldenström, C. & Sandström, E. (reds.) *Hållbarhetens dimensioner*. Verbal förlag i samarbete med SLU: Institutionen för stad och land

Figurförteckning

Figur 1, 2, 5, 6, 9b-9f, 13, 15: Egna fotografier (2023-2026)

Figur 3, 4, 16, 20: Egna illustrationer (2026)

Figur 7: Illustrationer fotograferade ur Beskrifning öfwer idéen och General-Plan till en Ängelsk Lustpark. Kungliga Akademien för de fria konsterna.

Figur 8: Illustrationer av Louis Jean Desprez. Nationalmuseum. Public Domain.

Figur 9a: Illustration av Louis Jean Desprez. Nationalmuseum. Public Domain.

Figur 10: Målning av Louis Jean Desprez (1791). Nationalmuseum. Public Domain. Foto Cecilia Heisser.

Figur 11: Illustration av Fredrik Magnus Piper (1781-1784). Fotograferad av Holger Ellgaard. Public Domain.

Figur 12: Flygbild över Slottsgrunden. Google Earth Pro (2025)

Figur 14a) och b): Carl Christoffer Gjörwell d.y. 1791 och 1794.

Nationalmuseum. Public domain. Foto Cecilia Heissner.

Figur 17-18: Illustrationer av OLA – Office for Living Architecture.

Figur 19a) och b): Illustrationer av arkitektfirman MAST

Figur 19c): Illustrationer av White Arkitekter

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

JA, jag, Fredrik Kronberg har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Visioner för Haga

Att dra upp ridån för en bortglömd teater

"Döden kan inte rubba mina planer, mina mått och steg försetter i bygget"
- Gustav III

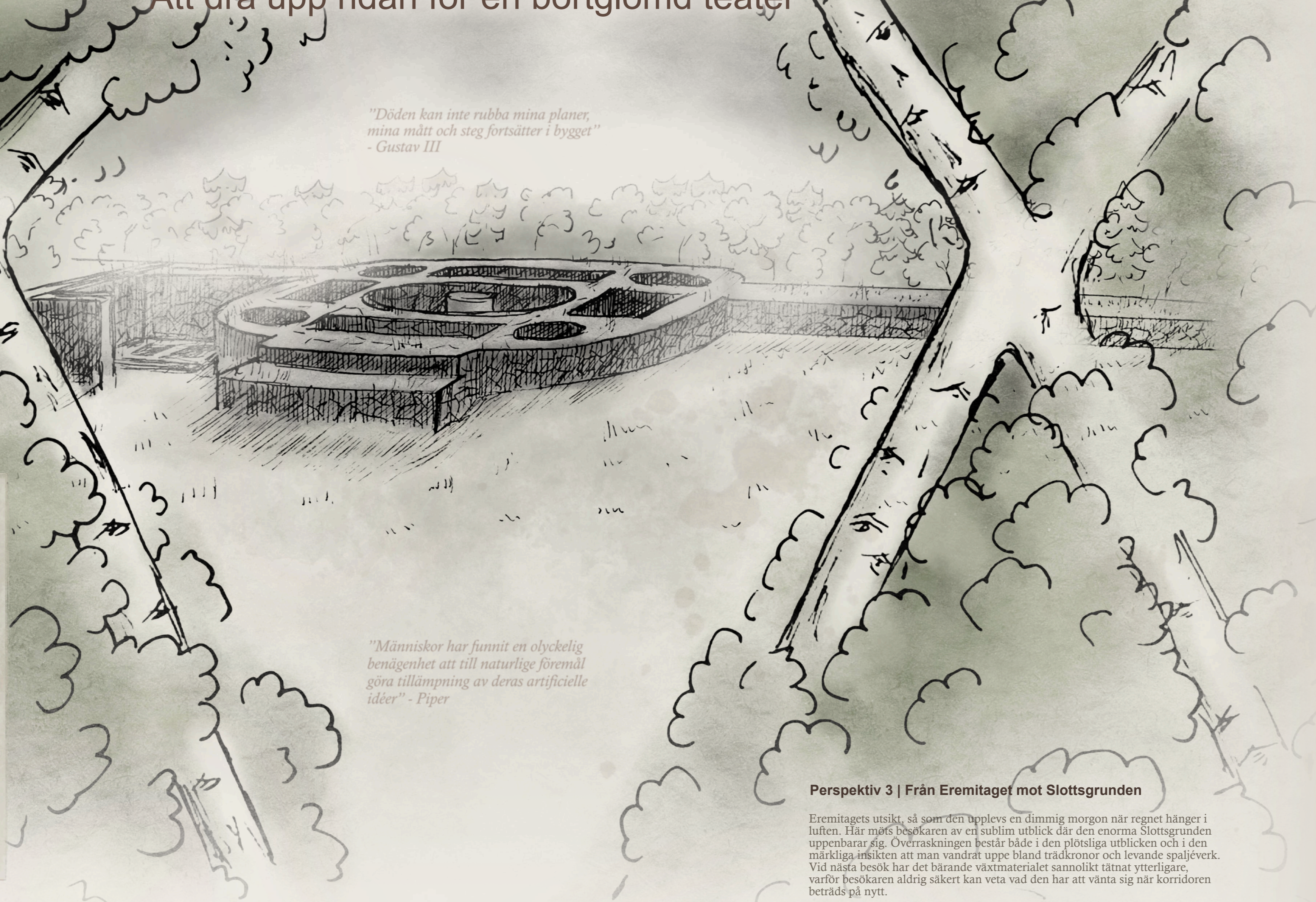
"Människor har funnit en olyckelig benägenhet att till naturlige föremål göra tillämpning av deras artificiella idéer"
- Piper

Hagaparken är Skandinaviens främsta exempel på en engelsk landskapspark och har ett kulturhistoriskt värde som saknar motstycke.

Problem: Sänkningen av Brunnsvikens vattennivå år 1863 samt breddningen av Uppsalavägen under 1900-talets andra hälft har på ett irreversibelt sätt försvagat den ursprungliga parkens upplevelsemässiga karaktär. När Hagastaden står klar år 2030 riskerar parkens historiska scener att försvåras ytterligare, genom fysiskt men framför allt immateriellt slitage som tar sig uttryck genom en alltför intensiv användning.

Mål: 1700-talets upplevelserikedom förstärks, till gagn för såväl dagens besökare som bevarandet av parkens historia.

Metod: Besökare sprids över anläggningen, genom att de upplevelsemässiga karaktärer från 1700-talets park som gått förlorade genomgår en fri förnyelse och tolkas utifrån dagens förutsättningar.

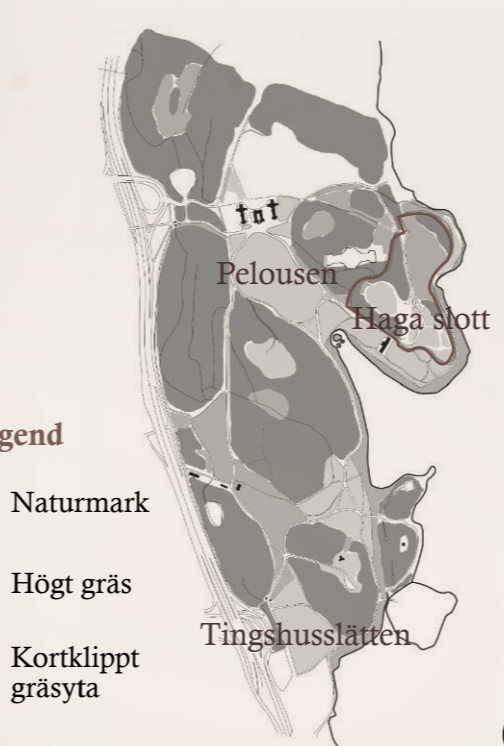

Perspektiv 3 | Från Eremitaget mot Slottsgrunden

Eremitagets utskjutning som den upplevs en dämning morgon när regnet hänger i luften. Här möts besökaren av ett subtilt utblick där den enorma Slottsgrundens uppenbar sig. Överströmningen består både i den plösslagna utblicken och i den märkliga enfliktiken att man vandrat upp bland trädskor och levande spålvävar. Vid nästa besök har det bitande växmaterialet sannolikt tillnat ytterligare, varför besökaren aldrig säkert kan veta vad den har allt vänta sig när korridoren beträds på nytt.

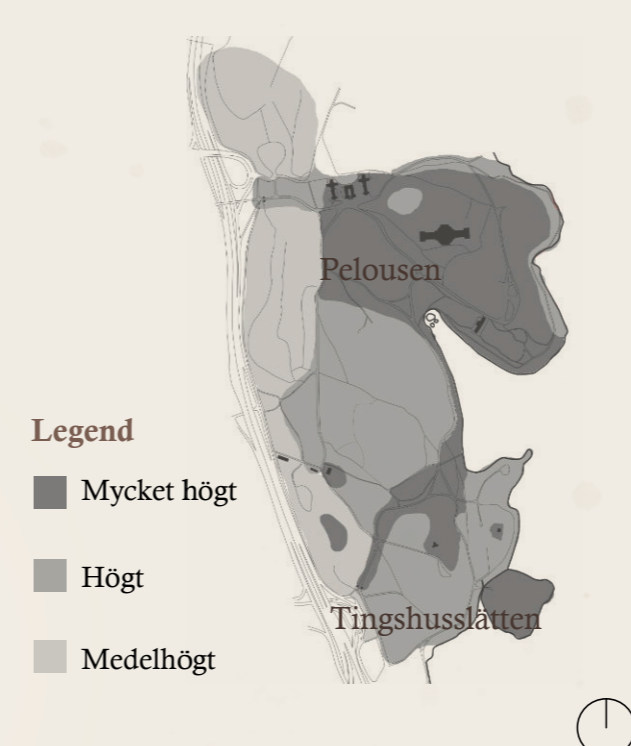
PARKEN IDAG

Markanvändning

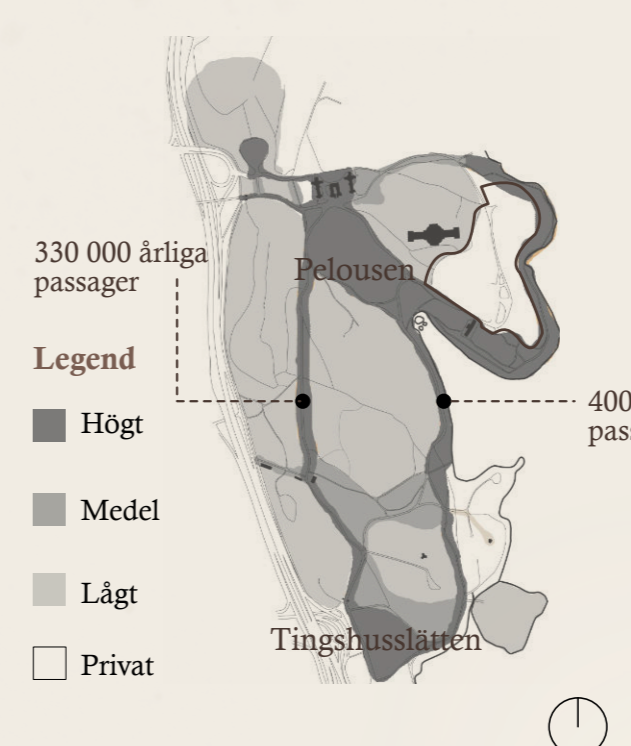
Delar av parken är idag täbecksväx skog, där det i 1700-talets park var betydligt glänsare nya tidigare skogsbete. Pelousen och de flesta öppna gräsvägar är kortklippta gräsmattor, som underlättar för lek och vistelse men som hyser långt ifrån samma biologiska mångfald som 1700-talets slåtterängar. Endast en bråkdel av de högväxande gräsvägar idag är angumark, då de slagna växmaterialet tas bort endast undantagsvis.

Kulturhistoriskt värde

Egen bedömning som baseras på hur platserna har dokumenterats och förändrats över tid, kontinuerligt, samt Hagaparkens värdeprogram (2016). En viktig iakttagelse är att Slottsgrunden, som har ett av parkens absolut högsta kulturhistoriska värden, är okänd för många parkbesökare (se karta till höger). För vidare förklaring se "Motivering till val av arbetsområden".

Besöksstryck

Stämningen är en helt annan idag än den var vid tiden för parkens anläggande. Idag är parken en av stadens mest populära grönområden för avkoppling, träning och sociala umgänge. Det största trycket koncentreras till omgivningarna omkring Tingshuslätten och Pelousen. Att Haga slottsområde och villorna på holmarna norr om Tingshuslätten numera är prövna bidrar till att koncentrera besökarna än mer. (Egen bedömning samt dokumenterad statistik i Hagaparkens värdeprogram)

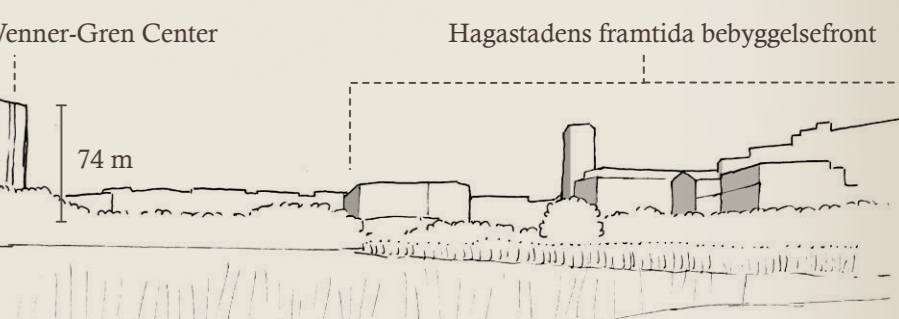
PARKEN OCH STADEN

Ny granne och brutna vyer

När Hagastaden realiseras tillkommer ca 13 000 invånare, och därtill 50 000 arbetsplatser. Att det låra öka inströmningen av parkbesökare från stadens södra entré är uppenbart. Även i Hagalund i norr har ny stadsväxt skapat ett under de senaste årtionden, varför även den norra entrén lär bli alltför frekventerad. Som en följd av detta är Tingshuslätten i söder och Pelousen i norr under störst tryck.

Wenner-Gren center uppfördes på 1960-talet och avlade definitivt visionen om att visuellt förbinda stora Haga slott med Stockholms slott i Gamla stan, så som Desprez målning visar. Skrapan syns väl på flera håll, inte minst vid Tingshuslätten, vilket fortar den pastorala karaktär som Haga ursprungligen präglades av. När Hagastaden realiseras kommer detta intryck bara förstärkas.

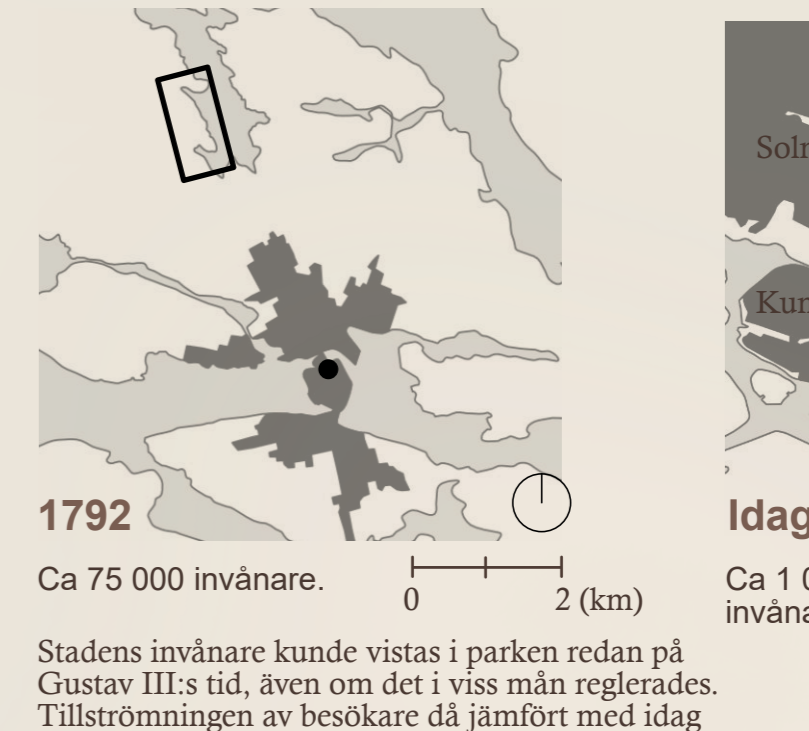
Stockholms slott. Arkitekt Nicodemus Tessin d.y., färdigbyggt 1734. Dets var Gustavs officiella residens, men han spenderade mycket tid på Haga och 1791 var Gustav III:s paviljong hans huvudbostad.

Relationen slotten emellan beskrivs av riksgesografen Gustaf Fredrik Linerhielm år 1788: "På Haga arbetas med mycken drift. Slottet der blir större än i början var ämnat [...] för lika långt med själva Slottet i Stockholm och ena flygeln åt Norrbo".

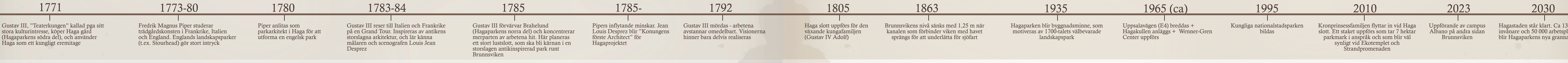

Louis Jean Desprez panoramavyer över Haga, målad 1791. Det tänks samspelet mellan stora Haga slott och Stockholms slott framträdde. Respektive slott har markerats i en överlagring.

Stadens utbredning

PARKENS HISTORISKA UTVECKLING

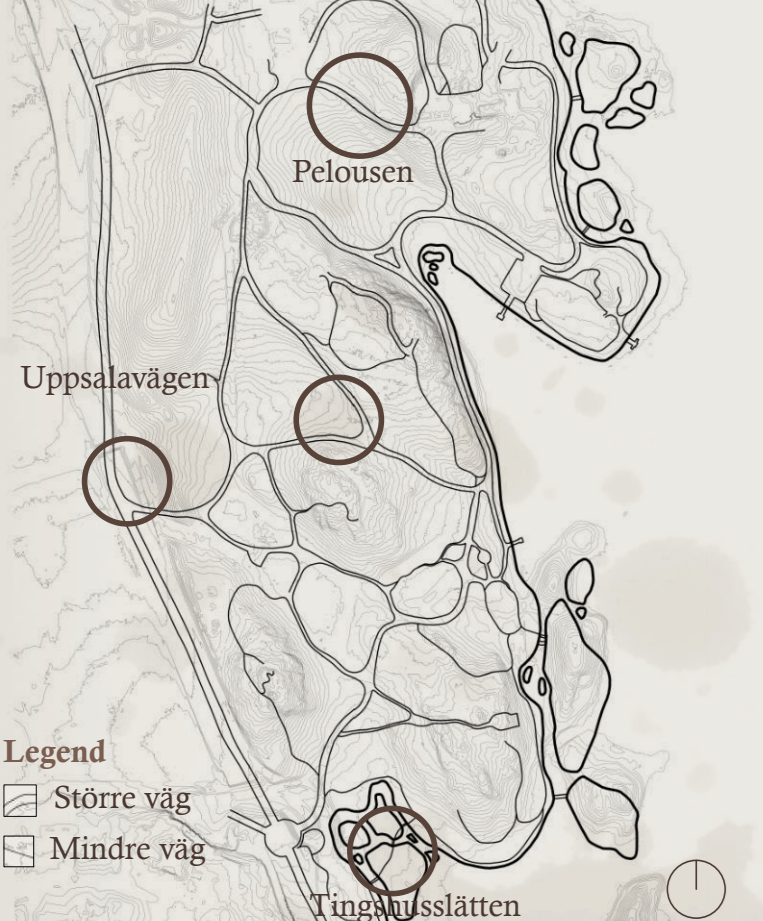
1700-TALET VISIONER OCH DAGENS LANDSKAP

Skogar och pelouser

Vegetationen var redan vid köpet av Haga tämligen sparsam. Här planerades mjuka övergångar mellan öppna och slutna rum, med stora pelouser, mörka, skogsbevuxna höjder, ljusa gläntor och öar vid strandkanten som skulle göra upplevelsen mycket omväxlande. Ett stilrent mönsterlandskap...

Wägar och gångar

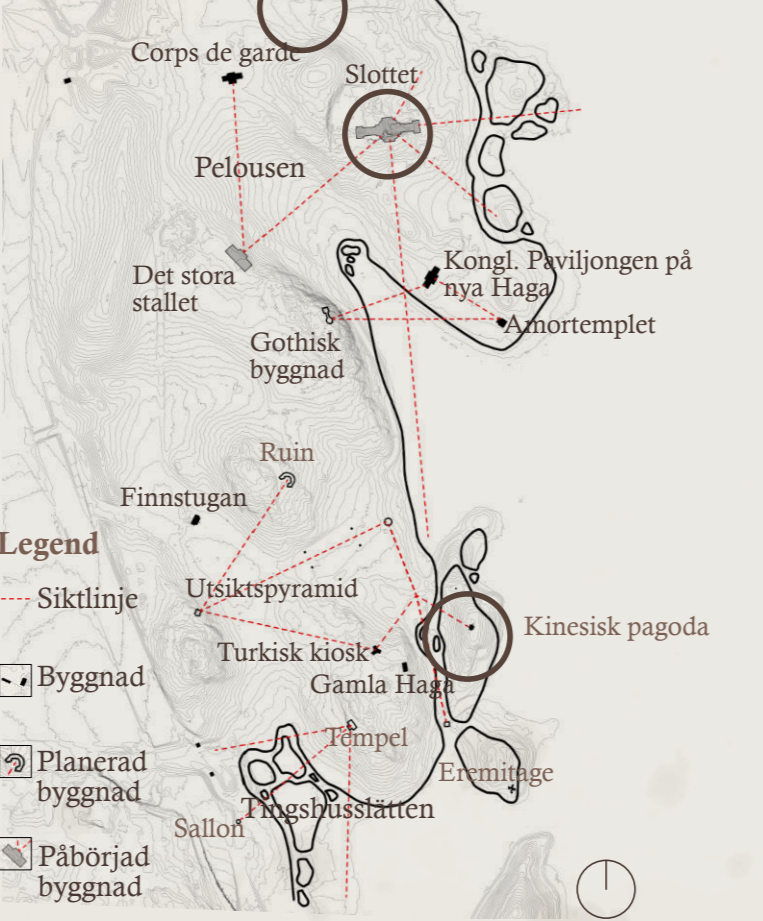
Uppsalavägen var med dagens mått rätt en oansenlig landsväg... Promenadvägarnas slingrande utformning och hierarkiska uppdelning var en central del i parkens ursprungliga gestaltning...

Strandbryn

Fyra arkipelager av pittoreska öar skapas vid Själlinastårangen (1), Gamla Haga (2), Källviken (3) och Strandpromenaden (4). De skulle ge en omväxlande promenad som inte avstod från Brunnsvikens monotona vattenspegel direkt...

Decorationer och vyer

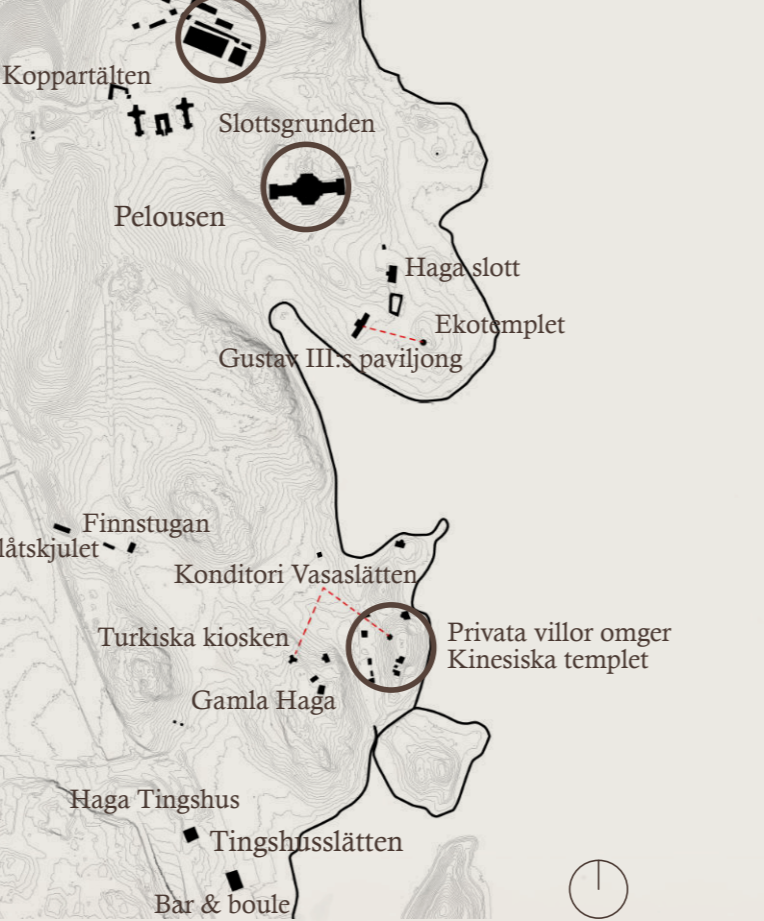
Stora Haga slott var tänkt att dominera landskapet omkring Haga, och det skulle dessutom synas från Kungliga slottet i Gamla stan. Parkens decorationer är visuellt sammankänade till varandra och länkar samtidigt ihop promenaderna...

Vegetation

En mångfald av buskar och träd planterades, såsom lind, ek, tall, gran, ek, på, björk, al, hassel, hagorn, rosor, kaprifolj, syren och snoblabuske. 26 000 lignoser inköptes under de första 20 åren...

CHARACTER

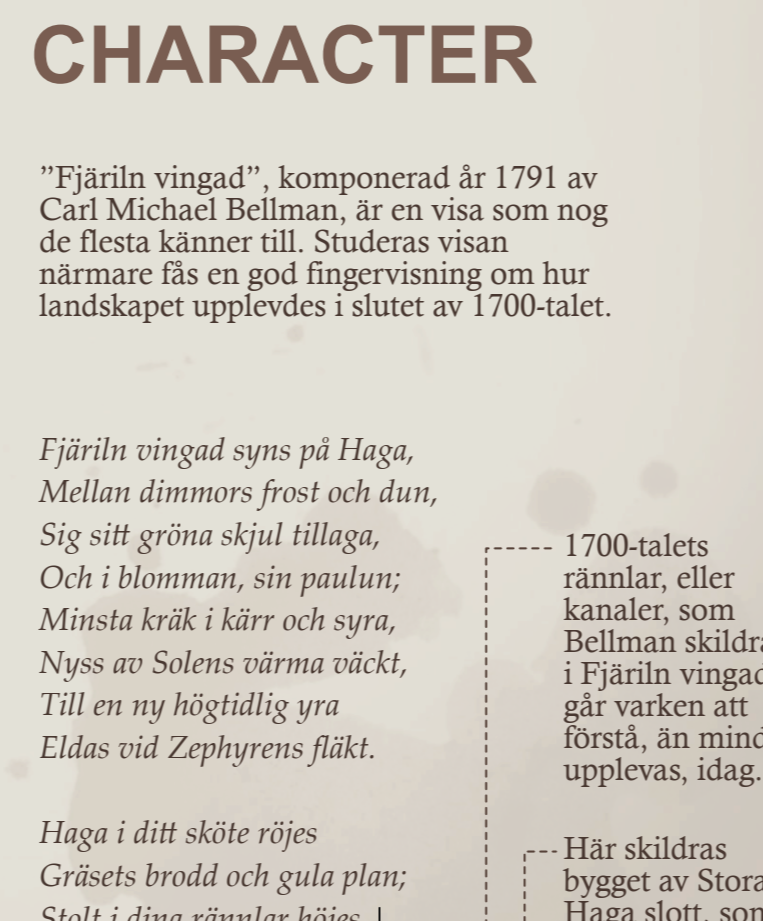
"Fjärilin vingad" komponerad år 1791 av Carl Michael Bellman, är en visa som nog de flesta känner till. Studeras visan närmare fås en god fingervisning om hur landskapet upplevdes i slutet av 1700-talet.

Visionen

...men arkipelagerna gick om intet när Brunnsvikens sänktes med 1,25 m år 1863. Senare landsbyggen innebär att Brunnsvikens idag är 2 meter under 1700-talets nivå.

Idag

Här skildras bygget av Stora Haga slott, som inte hann byggas än till grunden. Idag är slottsgrunden okänd för många av parkbesökarna, hemlighetsfullt gömd som den är i skogsparti norr om Pelousen. Bland parkens övriga planerade lusthus hann bara ett fåtal realiseras, och enstaka revs. Istället har privata villor, konditorier och Fjärilins uppstopp.

MOTIVERING TILL VAL AF ARBETSOMRÅDEN

1. Hagakullen, Grusåsen och Annerokullen: Speciell ruderatförlor har etablerat sig på Hagakullen sedan 1780-talet... 2. Pelousen: Pelousen är närmast Hagaparken personifierad trots att den bara utgör omkring 1/10 av parkens totala yta... 3. Gustav III:s paviljong och Ekotemplet: Gustav III:s paviljong och Ekotemplet tillhör Hagaparkens kärnområden... 4. Strandpromenaden: Strandpromenaden har förändrats avsevärt sedan Brunnsvikens sänktes år 1863... 5. Haga slott: Haga slott uppfördes 1806 som residens för en växande kungafamilj... 6. Slottsgrunden: Slottsgrunden är idag den enda tydliga vittnesbörden för Gustav III:s verkliga storslårade planer för Haga och Brunnsviken... 7. Gamla Haga: Gamla Haga flyttades hit från sin tidigare plats på Vasaslätten på 1780-talet... 8. Tingshuslätten: Tingshuslätten har genomgått stora förändringar sedan 1700-talet... 9. Holmarna vid Kinesiska templet: Holmarna vid Kinesiska templet har förändrats både till sitt utseende och till sin användning... 10. Grotberget: På Grotberget planerades ett stall som till längden skulle ha överträffat Stora Haga slott... 11. Vasaslätten: Vasaslätten är platsen där Gamla Haga tidigare låg... 12. Linnvärvägen och Finnstugan: Linnvärvägen har fått sitt namn av Linnvärvägen som revs när Uppsalavägen breddades...

KONCEPT

Att dra upp ridån för en bortglömd teater

1700-talets Hagapark var resultatet av Teaterkungen Gustav III:s och Pipers visioner. Mordet på Gustav III och senare påtvungna förändringar under de senaste 200 åren har dock försvagat parkens ursprungliga och tänkta scenografi. Samtidigt som fler människor tar plats i Hagaparkens scenier, har ridån dragits ner för flera av de scener som utspelade sig på Haga mellan 1771 till 1792.

Förslaget syftar till att levandegöra två av 1700-talets nu fordragna scenier, så att teaterns (parkens) kapacitet inte överskrids. Senare uppstånden problematik som medfört att scenerna glömts bort, hanteras därför med utgångspunkt i dagens förutsättningar och den teater som Gustav III och Piper skapade.

Analysen av Hagaparken visar att Slottsgrunden och Tingshusslätten är de scener som har störst potential att hantera det växande besökstrycket genom att förstärka platsens historia. Samtidigt har så stora förändringar skett i parken att en regelträtt rekonstruktion inte längre är möjlig. Att fånga parkens historiska upplevelserikedom är målet - därför används fri förnyelse som restaureringsmetod.

FRI FÖRNYELSE SOM STRATEGI

En medveten inkonsekvens

Förslaget ger förväntade värden till Pipers eller Gustav III:s idéer för Haga, även om det oenkligen hade inneburit en praktisk förenkling. För att göra 1700-talets komplexa planer och verklighet rättvisa, tolkar förslaget istället parkens historiska inkonsekvenser, som idag harmoniserats. Element som kan tyckas främmande i en engelsk landskapspark, såsom spaljeverk och regelbundna planteringar, är därför en del av förslaget - eftersom Gustav III tycks ha uppskattat sådana inslag. Men här förekommer även mer naturliga trädgrupper, som Piper föredrog. Förslaget drar åt olika håll, och det är precis det som krävs för att dra upp ridån. Dramaturgin som detta arbete annars skildrar, är en dialog på flera nivåer: mellan Gustav III och Piper, mellan de pendlande visionerna för Haga och mellan nutidens och 1700-talets Hagapark.

1700-TALETS SCENOGRAFISKA INKONSEKVENSER

Dramatiker: Gustav III

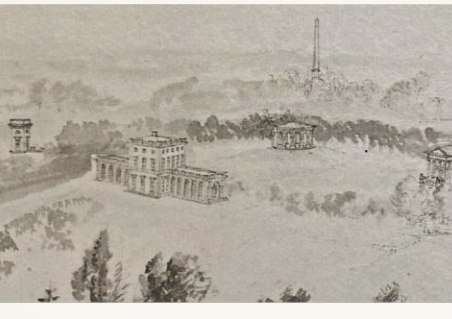
Även om Piper är den som brukar anses vara Hagaparkens scenograf, visar det historiska källmaterialet att situationen var betydligt mer komplex. Teaterns dramatiker Gustav III hade ofta egna idéer för scenografi - till Pipers förtret. Något som komplikerar den historiska tolkningen av parken ytterligare är att Gustav hade invändiga motsättningar mellan att framställa Haga som en inspektörs reträttplats och symbol för hans kungamak. Så kallad han ju också för en upplyst despot - en enväldig kung som ställde sin egen makt men som också genomförde liberala reformer.

"Det finns ingen människa, som har minsta spår av fantasi mer än jag och Desprez" - Gustav III

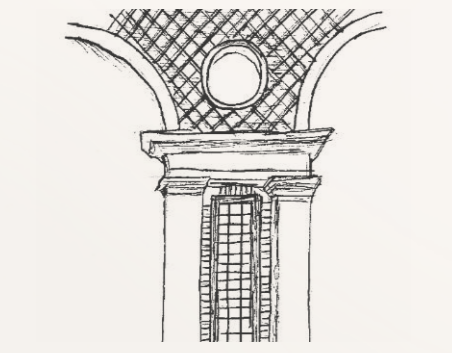
Ett rikt antal "decorationer"

Till skillnad från Piper såg Gustav inget fel med att placera flera lusthus på en begränsad yta. Det svarade rentav ganska väl mot hans visioner om storlagrenhet och överflöd. Till höger Gustav III:s paviljong, Ekotemplet, Amortemplet (rövt) och Ekonomibyggnaden (riven).

Spaljeverk

Den första paviljongen som Gustav lät uppföra redan innan han köpte Haga var utformad som ett enkelt spaljeverk. Det finns idag endast skriftliga dokumentationer över detta. Övrigt visar Ekotemplet (detalj till höger) och ritningar över Kinesiska templet att spaljeverk är återkommande inslag i Gustavs decorationer. Spaljeverk, som är ett uttryck för tuktad natur, var ovanliga i Englands landskapsparkeer. I Frankrike däremot - Gustavs främsta inspirationskälla - hade de behållits och införsits i de engelska parkerna.

Alléer och trädtrader

Alléer är inget typiskt inslag i engelska parker. Denna tycks emellertid inte ha hindrats Gustav från att låta lösa den stora slottsländan i Haga med en monumental, regelbunden lindplantering (se övre bild till höger). Gustav lät även kanta holmarna vid Kinesiska templet med alléer, men där tycks Piper ha fått sista ordet. Dragelsen till det regelbundna återuppläggas ännu tydligare på Drottningholm (se bild till höger). Piper har ritat holmen, men Gustavs idéer har styr.

Scenograf: Piper

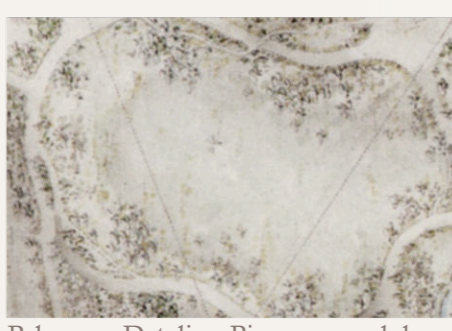
Piper var till skillnad från Gustav III konsekvent i sin syn på parkens utformning. Parken skulle verka så naturlig, att den bästa känna inte hade insett hur mycket arbete som legat bakom. Hans syn är därför enklare att tolka idag, särskilt som hans principer för en engelsk parkanläggning finns dokumenterade. Ändå står klart att han ibland fick vika sig för Gustavs idéer, där regelbundna planteringar och en tät placering av lusthus är några exempel.

"den slump eller godtycke, som ofta åstadkommer orimligt snäsaker till och med uti Kongligt trädgårdsläggningar" - Piper

Förstärka platsens karaktär

Piper är allmänt betraktad som ett geni när det kommer till att ta tillvara platsens förutsättningar och accentuera dess inreboende karaktär. Så anlades t.ex. Pelousen, som från början var en karg skogsbacke mellan två kullar. Genom att fräsa en skålad gränsmatta som omgavs av trädplanteringar, förstärkte han skålgången och åstadkom ett stiliserat mållandskap.

Integration mellan natur och arkitektur

Piper förkastade den barocka traditionen att utforma parker efter en överordnad huvudbyggnad, med terrasser, parterrer, en centralaxel och tuktade häckar. Istället samspelar arkitektur och natur på ett jämbördigt sätt - de integreras med varandra.

Förväntan och överraskning

Piper använde växter både för att rika blicken mot en vacker vy, och för att vika utsikten mot det sterila. Dessutom förordade han att den vackra syn inte skulle bli tillgänglig förrän man faktiskt befann sig på utsiktsplatsen - en del av överraskningsmomentet som är lite av den engelska parkens signum.

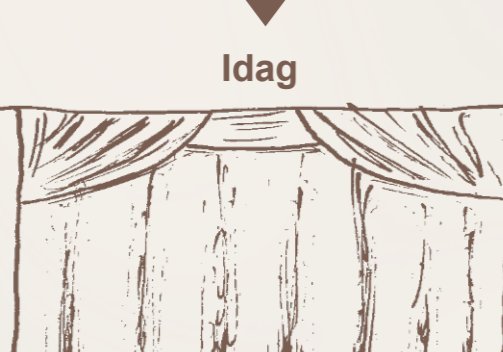

PRINCIPER FÖR FRI FÖRNYELSE

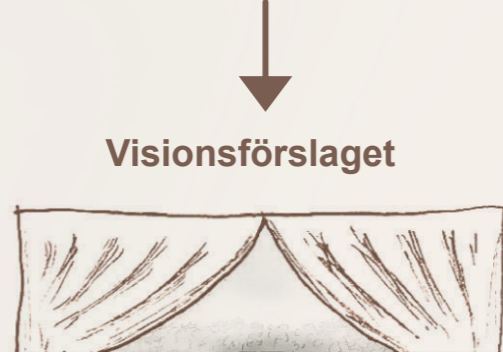
Det Stora slottet | 1700-talets vision

Idag

Visionsförslaget

Idag

Visionsförslaget

Verkligheten 1792

Idag

Visionsförslaget

Idag

Visionsförslaget

Tingshusslätten | 1700-talets vision

Idag

Visionsförslaget

Idag

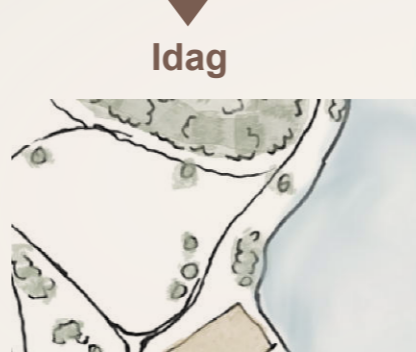

Visionsförslaget

Verkligheten 1792

Idag

Visionsförslaget

Idag

Visionsförslaget

MODERN REKVISITA

I en park av Hagaparkens dignitet är det viktigt att nya inslag inte stör den historiska prägnen på ett sätt som gör det svårt att avläsa vad som är autentiskt och inte, vad som är nya och gamla årsringar. Särskilt i de miljöer där det kulturhistoriska värdet är högt. Därför är det förslagens ambition att nya inslag framstår som moderna, men som samtidigt anpassar sig harmoniskt till anläggningen. Att anpassa olika arkitektoniska verk till varandra var något som även Piper beaktade sig av, för att byggnadernas hierarkier skulle framträda. Om det stora slottet skriver Piper exempelvis:

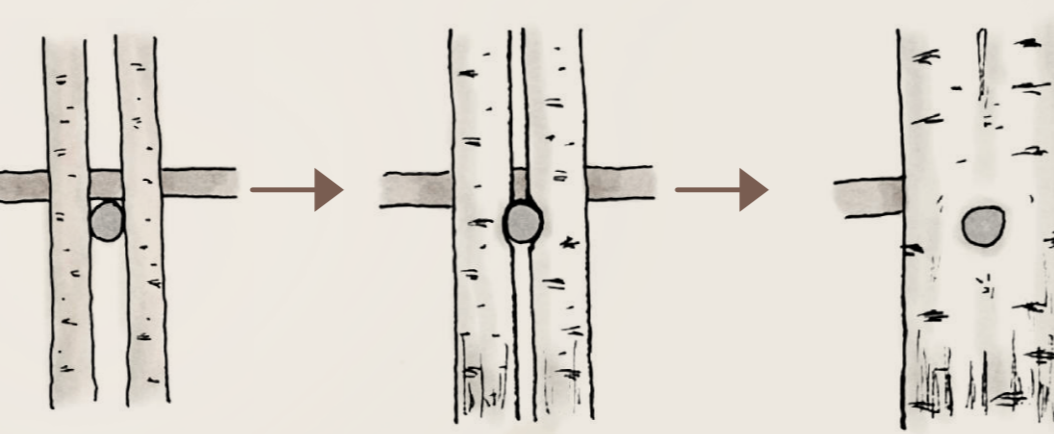
"I fjället bör presentera en facade som disputerar i stället med Slåtter, utan kunde få ett mera decorerat spjåk, samt roten skylas av planteringen"

Förslaget inspireras av Pipers idé. Nya arkitektoniska inslag i parkens kärnområden bör således inte bara skilja sig från utan också tydligt underordna sig parkens autentiska arkitektur. Med inspiration i de planer och den verklighet som kännetecknade 1700-talets arkitektur (se "1700-talets scenografiska inkonsekvenser till vänster"), föreslås implementering av modern teknik. Kännetecknande är att samtliga nya inslag inte medför en permanent åtgärd som förändrar Hagaparkens landskapliga förutsättningar. De är reversibla, nedmonterbara, precis som rekvisita på en teater scen. På så sätt tar förslaget höjd för framtida utmaningar eller möjligheter.

Baubotanik - Levande arkitektur

Baubotanik, eller "byggbotanik", är ett forskningsfält som undersöker hur levande material kan bilda arkitektoniska, bärande strukturer. Det är en utdädd metod, men senaste 20 åren har forskning bedrivits mer intensivt på tyska universitet som ett sätt att utveckla hållbara konstruktionsmetoder som skapar goda mikroklimat, binder CO₂ och erbjuder livsmiljöer för såväl människor som djur. Principen bygger på att levande och visst mått icke-levande material integreras, varpå en stabil konstruktion erhålls som bara blir starkare med tiden.

Förslaget utnyttjar Baubotanik för att konstruera torn, broar och lövsalar. Hållbarhet är ett viktigt skal, men minst lika centralt är att tekniken naturligt anpassas till landskapet och underordnar sig parkens övriga arkitektur. När man betraktar det faktum att Piper föreslåg eremitage av sammantätade ekstubbar, och att Gustav uppskattade spaljeverk och andra regelbundna växtformer, ligger det moderna inslaget heller inte långt från parkens historia. Tekniken implementeras vid Slottsgrunden.

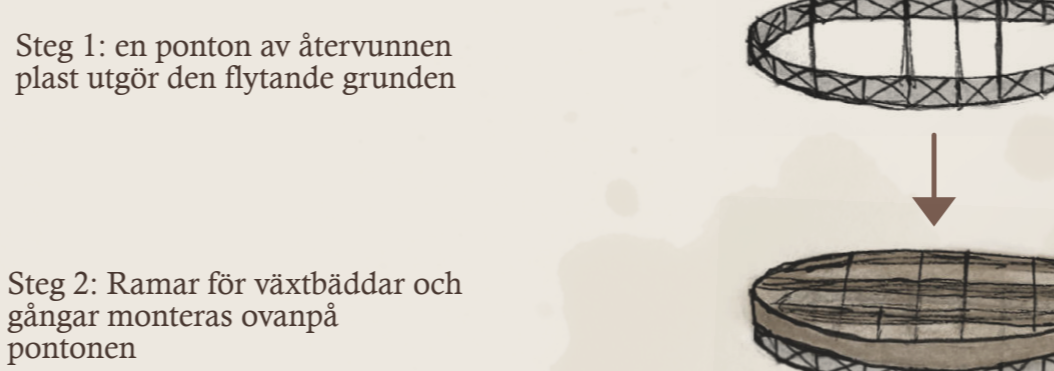
Steg 1: två unga planter av ett pionjärtärd (här används björk) planteras tätt på var sida om en horisontell stålkonstruktion som i sin tur förankrar en träbo.

Steg 1: två unga planter av ett pionjärtärd planteras tätt och förankras i varandra genom bultning.

Flytande holmar

Flytande holmar möjliggör för etablering av öar, utan att vara beroende av stabila bottenförhållanden på samma sätt som marktyllnader är. Dessutom påverkas inte befintligt ekosystem och bottenhabitat i samma utsträckning - de är också reversibla, dvs. går att avlägsna i händelse av att framtida behov eller möjligheter ändrar förutsättningarna. Tekniken implementeras vid Tingshusslätten.

Steg 2: Ramar för växtbäddar och gångar monteras ovanpå pontonen.

Steg 3: Ramarna fylls med växter och bärande underlag varpå träd, gräsvägar och grusgångar kan planteras och anläggas.

"Genom skogsbevaxna holmar på turliga ställen berörhånda Contouren af vattnet så att hela dess omkrets ej blifver på en gång synbart för ögat" - Piper

BESKRIFNING ÖFWER IDÉEN TILL EN FLYTANDE ARKIPELAG

Tingshusslätten är inte vad den en gång var. 1700-talets arkipelag är sedan länge ett minne blott, och idag är slätten underbart tryckt från parkbesökare, inte minst skolklasser. Visuellt präglas parken av 1900-talets femårsplaner och Wenner-Gren center som reser sig i fönken - ett intryck som kan förstärkas än mer när östra Hagastadens realeras. Samtidigt axlar slätten den betydelsefulla rollen som Hagaparkens södra entré. Förslaget drar upp ridån för den bortglömda historiska scenen genom att anlägga flytande holmar, som förbinds

till varandra av pittoreska broar. Här kan besökarna göra en avstickare från de mer befolkade promenadvägarna, där de erbjuds att beträda små intima rumsligheter som omges av vatten och samtidigt minner om ursprunget. Holmarna antar organiska former och anpassas till vikens naturliga inbuktning. Sligrande grusvägar leder förbi holmarnas olika utbickelser, vilka kantas av buskar och träd som tillsammans omger en öppen Pelouse. På Pipersk vis öppnas vyerna mot det

vackra, Brunnsviken och Bellevueparken, medan det sterila, staden, döljs av vegetation. Ridån dras upp mot Brunnsviken och Bellevue, men med mot staden. Tingshusslätterns öppna gräsvägar bevaras i nuvarande skick, och på så vis kan dagens intensiva användning och omtyckta slätt fortleva - med historien som gränne.

Perspektiv 1 | Från Tingshusslätten mot holmarna

Holmarna bidrar med en pittoresk upplevelse som skymmer vyer mot Wenner-Gren center - ett sätt att närma sig den ursprungliga pastorala karaktären på Tingshusslätten.

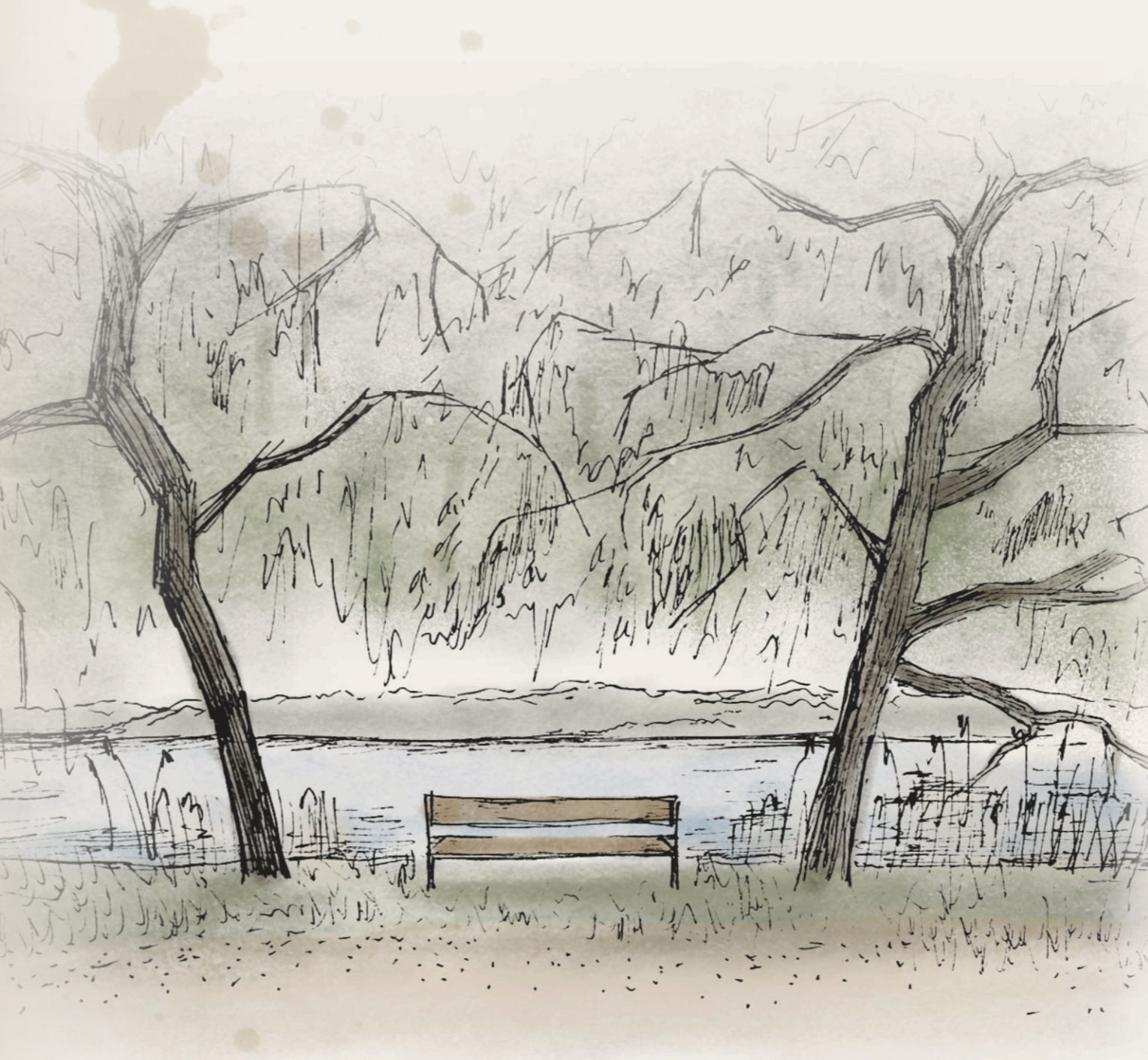
Chinesisk bro. Ritad av Fredrik Magnus Piper. Ur Beskrifning öfver idén och general-plan till en ängslig lustpark (1811-1812). Public domain. Brons utformning inspirerat av teatern i förslaget.

Perspektiv 1 | Dagsläge - Från Tingshusslätten mot Wenner-Gren Center

Vyerna mot Wenner-Gren center är påtagliga när besökare promenerar längs med vattnet. I framtiden kommer även Hagastadens synas tydligt härifrån. Förslaget hanterar detta genom att inspireras av Pipers principer:

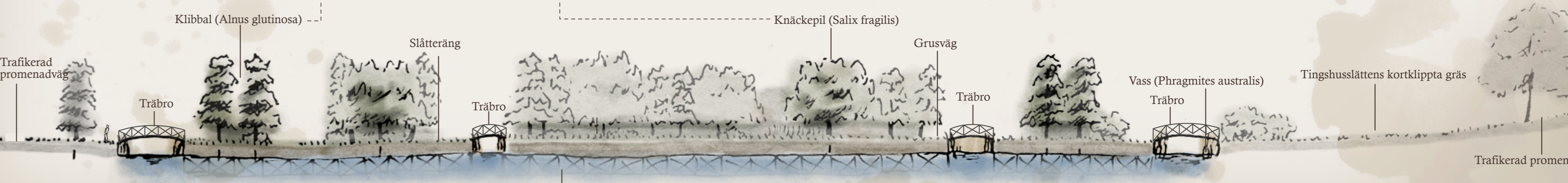
"Slutligen väljes sådana dispositioner, som undanhålla och betäcka det sterila, och öppna utsikten till det vackra, så inom som utom den till anläggningens utsäde platsen" - Piper

Perspektiv 3 | Från Friholmen mot Bellevue

En av holmarna är helt avsnörd från stråket, och erbjuder en intimer upplevelse med vyer mot Bellevueparken. Märkligt regelbundet planerade planter byter nöjesst och är en referens till Gustav III:s preferenser. Väs tilltas etablera sig i vrid mån, för att skymma vyerna mot staden och för att skapa en mjuk övergång mellan den flytande pontonnens skarpa kant och vattnet.

"Vid badhus, kanaler och broar åter, böna de af naturen dertill hörande ålar och hos oss vanlige pilbuxter dertill användas, så vida de hålse wid vattnet och lågs stället trass" - Piper

Vy A-a Skala 1:300 25 (m) Pontoner

Fredrik Kronberg, EX0860 Självtändigt arbete i landskapsarkitektur 30 hp, VT2026

Perspektiv 2 | Holmarna inifrån

Den intima rumsligheten på de flytande holmarna stärker den rofyllda karaktären, som blivit allt övrigare i parken i övrigt och framför allt just på Tingshusslätten. Vattnets monotonna spegel bryts på perspektiv vis upp i en mer omväxlande upplevelse.

General-Plan af Tingshusslätterns flytande arkipelag

Tingshusslätten, som idag är mycket välavärdad, avlästas genom fyra flytande holmar som gör det möjligt att uppleva platsen i den mer intima skala som präglade 1700-talets arkipelag. För att bidra till omväxlingen är inte mer än två av totalt fem broar synliga åt gången.

Skala 1:750 (A1)

0 25 50 (m)

"Jag har låtit uppföra en korridor av plankor som förbindelsegång" - Gustav III

BESKRIFNING ÖFWER IDÉEN TILL EN SLOTTSKORRIDOR

Höjden öster om Pelousen, där de intensiva arbetena på Haga koncentrerades under slutet av 1700-talet, har länge varit en vilande scen. En tätt omslutande skogsridå har lagt en täckmantel över den enorma grundmur som så påtagligt berättar om Gustav III:s storslagna planer som aldrig blev verklighet. Förslaget lockar besökare att göra en avstickare från de mer befolkade promenadvägarna, genom att tillföra en ny Decoration i Baubotanik. Slottskorridoren utgörs av en rotunda, en korridor, en bro och ett utsiktstorn. På piperskt vis placeras decorationen på en höjd, som visuellt länkas till Koppartälten för att leda parkbesökarnas blickar

hitåt. Väl vid rotundan, möts besökaren av en frammande syn, en till synes regelbunden alleplantering som bär upp en bro, rak som en barock siktaxel. Kanske uppfattas det som en provokation i en engelsk landskapspark, men detta är en referens till Gustav III och ger bara en förning om det som komma skall. Vandrigen genom korridoren tar besökaren till en överraskande utsiktsplats, där Slottsgrundens massiva grundmurar plötsligt uppenbarar sig på ett aldrig förr överblickbart sätt. Ankomsten har just skett, besökaren är framme vid Hagaparkens mest osannolika skådeplats.

Slottskorridoren är en sammansmältning av flera exempel från parkens historia, som kan härledas till både Gustav III och Piper. Till konturen påminner formen om stora Haga slott, med kupolsalen i mitten och en flygel som kantas av kolonner. Alleplanteringen inspireras även av Gustavs förkärlek för det regelbundna, samt den korridor av granis som Gustav lät uppföra mellan Turkiska kiosken och Gamla Haga. Utsiktstornet är en referens till de torn, observatorier och eremitage som Piper och Gustav planerade i parken, samt till Gustavs föreslagna byggnader som ofta innehöll spaljevärk.

Perspektiv 2 | Från Korridoren mot Eremitaget

Perspektiv 3 | Dagsläge, Från höjden brant mot Slottsgrundens

Vandringen genom den intima men ändå luftiga korridorens trädkronor, där Slottsgrundens till en början bara vagt anas, skapar en förväntan på något storslaget. En nytolkning av den förväntansfulla upplevelse som sannolikt präglade 1700-talets febrila aktivitet på just denna plats.

"Planteringen vid uppgången som leder till stället inrättas [så] att ej det vackra upptäckes eller åtminstone blifver fullkomligen synligt förr man befinner sig på det decorerade stället" - Piper

Sly och träd bildar idag en tät ridd framför höjden ovanför Slottsgrundens. Besökaren uppmuntras inte att närma sig och förstå platsens historia, trots den innebodande potential som höjden besitter. Träd som blockerar sikten mot grunden röjs, medan övrig spontant etablerad vegetation bevaras för att inte förvanska områdets ruinkaraktär som tydliggör platsens historia. Återigen enligt Pipers principer:

"Äfven kan sådant af gamle trån och buskar borttagas, som äro hinderlige för en särdeles wacker utsikt (Hwarvid likväl all möjlig warsamhet och hushållning med den förut på stället befintlige skogen iakttagas)" - Piper

Vy C-c | Korridoren mot Eremitaget

Korridoren leder fram till Eremitaget, ett levande spjalverk som byggs upp av björkplantor som förankras i varandra. Björkplantorna bär upp horisontella plattformar på fyra nivåer, som besökaren kan nå via eremitaget trappor. Plattformarna och trapporna döljs av lövverket. Hela decorationen underordnar sig Slottsgrundens och smälter naturligt in i sin grönskande omgivning - en nytolkning av ett piperskt grepp:

"Bör ej presentera en facade som disputerar i storlek med Slättet, utan kunde få ett mera decorerat språng, samt resten skylas av planteringen" - Piper om Stallet

Perspektiv 1 | Från östra Koppartältet mot Rotundan

Rotundan anas på höjden öster om Koppartälten, där den reser sig i valvet som bildas av några hasselbuskar. Den är en referens till Slottets kupolsal och de paviljonger som aldrig uppfördes i parken, men som ofta avsågs att placeras vid höjder som är naturliga utblickspunkter. Decorationen anpassas till sin känsliga omgivning genom att helt utformas av björkplantor som planteras i tätta clumps. På ett subtilt sätt markeras slottskorridorens entré.

"Uses Decorationer, tienlige att öka och gifva ännu mera Expression åt hwarje sådan Belägenhet" - Piper

Vy B-b

Skala 1:850

General-Plan af Slottskorridoren

De välkända landmärkena Pelousen och Koppartälten avlastas genom att göra Slottsgrundens suggestiva miljöer mer attraktiva. Ytan framför Slottsgrundens, som besökaren när vid korridorens ände, röjs och föreslås bli en slätteräng. En flisad väg anläggs som, likt korridoren, anpassas visuellt till platsens känsliga omgivning.

Skala 1:1250 (A1)

Legend

- Korridoren
- Svartvita träd = Befintlig parkvegetation
- Svartvit naturmark = Befintlig
- Färglagda träd = Nya